יהונתן האלפערן.

שיינדעלע.

(אַ זינדיגע מוטער).

א דראמא אין 3 אקטען.

ווארשע. תרע"ג.

HARVARD UNIVERSITY LIBRARY

588

יהונתן האַלפּערן.

שיינדעלע.

(אַ זינדיגע מוטער).

אַ דראַמע אין דריי אַקטען.

1913 תרע"ג

געזעצט ביי א. שריפטגיסער, וואַרשא, סאַפּעזשינסקא 8.

ШЕЙНДЕЛЕ (драма). соч. І. ГАЛЬПЕРНА

Тип Х. Кельтера. Новолипье 11.

1080-7

פערזאָנען:

ר׳ העשעלע	א רב — 80 יאָהר	
מירעלע	זיין טאָכטער.	
דוד׳ל	— 23 יאָהר.	מירעלע׳ס קינדער.
אסתר׳ל	— 22 יאָהר.	
שרה׳לע	— 18 יאָהר.	
שיינדעלע	דודל׳ס ווייב.	
יאָסעלע	זייער קינד.	
ר׳ ברוך ליב	א רב, שרה׳לעס מחותן.	
מלכה לאה	ברוך ליב׳ס ווייב.	
יוחנן	א משמש ביי ר׳ העשעלע׳ן.	
חוה׳לע	די קרעמערן.	

אַ דאָקטאָר.

אָנגעפאָהרענע געסט, צווישען זיי לאה׳לע, גוטשיאַ און חנה׳לע.

כלי=זמרים

אָרט: א קליין פויליש שטעדטיל.

ערשטער אַקט.

בײַ ר׳ העשעלע׳ן אין הויז. אַ גרויסע נידעריגע בית־דין־שטוב.
אין הינטערגרונד און רעכטס טהירען אין די ווײַטערע צימערן.
לינקס אַ טהיר אין פאָדער־הויז. אין מיטען שטוב אַ גרויסער,
נישט געדעקטער טיש. אַרום דעם טיש: אויבען־אָן, צו רעכטס
צו אַ גרויסער געבעטער שטוהל; פון די זײַטען צוויי לאַנגע
בענק. בײַ די ווענד: אַ געפּאַרבטע הילצערנע קאַנאַפּע, אַ ארון
קודש, שענק מיט ספרים, אַ שטענדער א. ז. וו. אין דער שטוב
זענען אָנגעשטעלט קאָשיקעס און אָנגעלעגט פּערשידענע קליי־
דער און זאַכען.

אין דער אָפענער טהיר, וואָס אין הינטערגרונד, פון וואַנען
ס׳הערט זיך פון צײַט צו צײַט, וועהרענד דעם גאַנצען אַקט,
דאָס שפּיעלען פון מוזיק, דאָס שאַרען מיט די פיס פון די טענ־
צערינס און דאָס לײַכטע פלוידערען און לאַכען פון פיעל פרויען
געסט — בעווײַזט זיך שרה׳לע אין אַ העל חופּה־קלייד. אויפ׳ן
קאָפּ טראָגט זי אַ שווער, טיעף דעק־טוך און אויפ׳ן דעק־טוך אַ
לאַנגען, ווײַסען וועלאָן. הינטער איהר זעהט זיך שיינדעלע אויך
אין אַ העל קלייד. צווישען דעם גערויש פון מוזיק און טאַנצען
הערען זיך עטליכע יונגע פרויען־שטימען.

פרויען־שטימען: שיינדעלע! דו נעהמסט גאָר אַוועק פון אונז די כלה!
שיינדעלע: האָט נישט קיין מורא, נישט אויף לאַנג, כ׳וועל זי אײַך
באַלד צוריקברענגען.

(שרה׳לע און שיינדעלע קומען אינגאַנצען אַרײַן. שיינדעלע פערמאַכט
הינטער זיך די טהיר).

שרה׳לע (אָבעטהעמדיג טיעף): אַ־אַ... ווי קיהל דאָ איז — אַ פערגעני־
גען! כ׳האָב שוין נישט געקאָנט אויסהאַלטען דרינען. דער־
מאָן דיך נאָר, צו זיצען אַזוי פיעל שעה׳ן אין אַזאַ היץ!

שײַנדעלע: צו וואָס האָסטו נאָך געלאָזט דיר אַרויפלעגן אַזאַ טוך אױפ׳ן קאָפּ?

שרה׳לע: וואָס האָב איך געקאָנט טהאָן? ס׳זענען אַרײַנגעקומען דער זײַדעשי, די מחותנים (שעמעוודיג) און ער...

שײַנדעלע: אָבער איצט קאָנסטו דאָך עס אויסטהאָן!

שרה׳לע: ס׳לוינט שוין נישט, ווי לאַנג נאָך? אײדער ס׳זאָלען זיך מאַכען טענות, וועל איך שוין בעסער גײען דערין די פּאָר שעה.

שײַנדעלע: אָבער קוק דיך נאָר אָן, ווי דו זעהסט אויס אין דעם! (נעהמט אַ שפּיגעלע פון טיש) נאַ, שפּיגעל דיך אָן, וועסטו אַלײן זעהן. דו זעהסט אויס, ווי אַ פערשטעלטע.

שרה׳לע (נעהמענדיג ס׳שפּיגעלע מיט אַ שמײכעל): דו פערגעסט, אַז בײַ מײַן מחותנת׳טע וועל איך גיכער אויסזעהן ווי אַ פערשטעלטע, ווען כ׳וועל דאָס טוך אויסטהון. (זי קוקט אין שפּיגעלע און מאַכט אַ אונצופרידענע גרימאַסע. שטעלט אַוועק ס׳שפּיגעלע אויפ׳ן טיש., שטעלט זיך אַקעגענאיבער און פּרובירט בעסער צו מאַכען ס׳דעק-טוך. זי רוקט עס אַרויף, אַראָב, אָן דער זײַט און בלײַבט אַלץ אונצופרידען. ענדליך נעהמט זי עס אינגאַנצען אַראָב און בלײַבט אַ ווײַלע שטעהן שמײכלענדיג צופרידען צו זיך זעלבסט. זי לעגט אונבעמערקט אַוועק דאָס דעק-טוך אויפ׳ן טיש און פערריכט זיך בײַם שפּיגעלע די פריזורע, פערריקט מעהר אָן אַ זײַט די שלײף פון איהר טאַליע-באַנד, לעגט בעסער די פאַלדען פון קלײד א. ז. וו.)

שײַנדעלע (צוהעלפענדיג שרה׳לען אין איהר אַרבײַט. שפּאָטיש): דײַן מחותנת׳טע... (ערנסט) דו ווײַסט, שרה׳לע, דער חתן דײַנער געפעלט מיר: ער איז אַ שענער יונג מיט אַ פּאָר לעבעדיגע, קלוגע אויגען, נאָר אַ מחותנת׳טע, אַ שווינגער בעקומסט דו — בין איך דיך גאָרנישט מקנא: זי איז בלויז הימעל און וויל גאָרנישט וויסען, אַז די וועלט איז אויך עפּיס ווערטה. כ׳האָב נישט ליעב אַזעלכע מענשען.

שרה׳לע (אַ ביסעל אונרוהיג): צי איז שוין עפּעס פאָרגעקומען צווישען אײַך?

שײַנדעלע: זעה נאָר, ווי צוקנײטשט דײַן טאַליע-באַנד איז!

שרה׳לע: יאָ, ס׳אײַזען איז קאַלט געוועזען און האָט נישט געוואָלט פּרעסען.

שיינדעלע: דו קאָנסט אָבער נישט געהן אזוי. נעהם דיר מיין באַנד.
(בינדט זיך אָב די שאַרפּע פון איהר קלייר).

שרה׳לע: און וואָס וועסט דו האָבען?

שיינדעלע: איך וועל מיר שוין העלפען. איך בין דאָך נישט קיין כלה... פאַר מיר וועט די שמאָלע באַנד פון שלאָפראָק אויך גוט זיין.

שרה׳לע (נעהמענדיג פון שיינדעלע׳ן די באַנד): ציּ איז עפּיס פאָרגעקומען צווישען דיר מיט מיין מחותנת׳טע, וואָס דו ביזט אויף איהר אַזוי בייז?

שיינדעלע: וואָס האָט געזאָלט פאָרקומען? כ׳קען גלאַט נישט ליידען קיין גן-עדן-פּאַנעס און נאָך דערצו אַזאַ בעיאַמערטע.

שרה׳לע: וואָס ווילסטו פון איהר האָבען? זי איז דאָך אַ פּאַרציַיטיש מענש.

שיינדעלע: אַ פּאַרצייטיש מענש — דיין מוטער, די שוויגער מיינע איז אויך אַ פּאַרצייטיש מענש און דאָך איז זי גאָרנישט אַזוי בעוויינט... נעהם דיר אַ ביסעל העלער דעם טרען. דיין מוטער איז אויך שוין נישט קיין יונג ווייבעל און דאָך איז אַ פערגעניגען מיט איהר צוזאַמען צו זיין. זי איז פרום — איז זי פרום פאַר זיך און פערגינט אַנדערע צו געניסען פון דער וועלט.

שרה׳לע: און די מחותנת׳טע פערגינט דען נישט, חלילה, עמיצען?

שיינדעלע: ניין, זי פערגינט נישט! אַ מענש, וואָס לאַכט זיך קיינמאָל נישט אוים, אַ מענש, וואָס ווערט פון קיין שום זאַך נישט אויפגערעגט און דרעהט זיך שטענדיג אַרום מיט אַ גאָטספאַרלאָזיג פערזאָרגט פנים און קוקט אויף דער גאַנצער וועלט, ווי אויף עפּיס אַ נאַרישע זינדיגע זאַך — אַזאַ מענש קאָן נישט פערגינען. זי קאָן נישט זעהן קיין שטיפען, קאָן נישט הערען קיין לאַכען. באַלד זעהט יענער ביי איהר אויס ווי אַ זינדיגער, און זי פערגלאָצט באַלד די אויגען צום הימעל, ווי זי וואָלט וועלען זאָגען: זעה נאַר, גאָטעניו, ס׳אַראַ זינדיגער מענש דאָס איז. זי איז די וועלט׳ס שונא, און דערי-בער קאָן איך זי נישט ליידען.

שרה׳לע: די מחותנת׳טע האָט דיר געמוזט עפּיס זאָגען, און דערי-בער ביזטו אַזוי בייז אויף איהר.

שײַנדעלע: דו האָסט אַ טעות. זי האָט מיר גאָרנישט געזאָגט, און ווען זי וואָלט מיר אפילו יאָ געזאָגט עפּעס, וואָלט עס מיך אויך נישט פֿאַרדראָסען. פֿאַרקעהרט, זי וואָלט נאָך בײַ מיר אויפֿגעשלאָגען דערמיט. וואָרום כ'פֿאַרשטעה דאָך גאַנץ גוט, אַז דעם, וואָס איז פֿרום, קאָן איך נישט געפֿעלען, און ווען דײַן מחותּנת'טע וואָלט געפּרובט מיך אויס'מוסר'ן, וואָלט איך עס געפֿינען פֿאַר גאַנץ נאַטירליך פֿון איהר זײַט. זי האָט אָבער גאָרנישט אָנגעהויבען מיר צו זאָגען מוסר און איז מיט מיר האַרצעשי־קרוינעשי, אַזוי ווי זי וואָלט אין מיר גאָר קײן שלעכטס נישט געזעהען — און דאָס פֿאַרדריסט מיך ערשט. צו וואָס האָט זי זיך צו פֿאַרשטעלען!

שרה'לע (מיט אַ שמײכעל): אפשר זעהט זי טאַקי נישט קײן שום שלעכטס אין דיר; קאָן זײַן, אַז זי פֿאַרשטעהט אויך שוין, דאָס די אַלע זאַכען זענען נישט אַזעלכע געוואַלדיגע פֿאַרברעכען.

שײַנדעלע: יאָ, דאָס קאָן איך שוין גלויבען. כ'בין מיך חאַטש נוקם אָן איהר: וואָס מעהר זי וויל מיר ווײַזען, אַז זי האַלט מיך פֿאַר גאָר גוט, אַלץ מעהר ווײַז איך איהר ווי נישט פֿרום איך בין. הײַנט אין דערפֿריה, ווען זי איז געווען בײַ מיר, האָב איך פּונקט געהאַט אָנגעטהון יוסעלע'ן און האָב איהם געהאַלטען אויף דער האַנד. יוסעלע, ווײסטו דאָך, ווער ס'זעהט איהם, מוז צו איהם לאַכען און זיך אָנגעבען מיט'ן. הײַנט איז ער אָבער נאָך שענער געווען ווי אַלעמאָל. אין דעם נײַעם ראָזען קלײדעל האָט ער אויסגעזעהן טאַקי נאָר ווי אַ מלאכ'ל און האָט געמאַכט אַזעלכע קונצלעך און חנ'רעלעך, אַז דײַן פֿרומײַנטע מחותּנת'טע האָט זיך שוין נישט געקאָנט אײַנהאַלטען און האָט צו איהם געשמײכעלט. דערנאָך, ווען זי האָט שוין געוואָלט אַוועקגעהן, האָט זי אָבגעריסען אַ טראָלז פֿון איהר פּאַטשײלע און עס אַרויפֿגעוואָרפֿען אויפֿ'ן קינד — אַ שטיקעל פֿאַרב פֿאַר אַ עין־הרע. „ס'איז איבריג, מחותּנת'טע. איהם שאַדט נישט קײן עין־הרע" — האָב איך מיך אָנגערופֿען ערנסט. „וואָס? ער טראָגט אַ קמיע'לע?" האָט זי מיך געפֿרעגט. „נײן. כ'האָב אַ סגולה". „אַהאַ, דײַן עלטער־שוועער האָט דיר דאָס אודאי געגעבען?" האָט זי צו מיר געזאָגט. „נײן", זאָג איך, „ס'איז מײַן אײגענע סגולה: כ'גלויב נישט

אין די אַלע נאַרישקייטען. דאָס איז די בעסטע סגולה". האָ-האָ-האָ!
דו האָסט געפּרואווט זי דערמאָלט צו זעהן. זי איז געבליבען שטעהן
אָפען מיט'ן מויל. אָ, אַזוי! (זי מאַכט נאָך) "וואָס וואונדערט זיך אַזוי
די מחותנת'טע? די סגולה איז ביי איהר אַ נייעס?" — האָב איך זי
מכלומרשט ערנסט געפרעגט. זי האָט מיר גאָרנישט געענטפערט, נאָר
האָט אַ קוק געגעבען אויף מיר מיט אַ פּאָר אויגען, נאָר צו דער-
שטעלען.

שרה'לע: אויף וואָס טויג דיר דאָס זיך צו רייצען מיט איהר?

שיינדעלע: נו פאַרוואָס פערשטעלט זי זיך פאַר מיר? פאַרוואָס כאַפּט
זי זיך מיט מיר ארום, ווערהענד זי איז מיר אַ שונא?
ווען כ'זעה, מאַכט זי אַ זיס פּנים'ל, ווי זי וואָלט מיר וועלען ס'לע-
בען אַוועקגעגעבען, און אַזוי, ווי כ'גיב מיך נאָר אַ דרעה אַוועק, שאָ-
קעלט זי מיר נאָך מיט'ן קאָפּ. לאָז זי זיין מיט מיר אָפענהערציג;
לאָז זי אָפען ווייזען, וואָס זי קלערט וועגען מיר. קיין פערשטעלטע
מענשען האָב איך... זעה נאָר! וואו האָסטו דיר עפּיס געמאַכט אַזאַ
פלעק אין קלייד?

שרה'לע: מען זעהט טאַקי אַ פלעק? דער געראָטענער סאַרווער האָט
דאָס מיר געמאַכט: ער האָט פערגאָסען אַ גלעזעל ווישניק.
אַזאַ עגמת-נפש... און פונקט האָט ער געטראָפען אויפ'ן
שענסטען אָרט!

שיינדעלע: אַ שאָד, אַזאַ שען קליידעל... האָסט געפּרואווט באַלד
אַוועקוואַשען.

שרה'לע: כ'האָב באַלד געוואַשען און געריבען, און ס'האָט גאָרנישט
גע'פועל'ט. אַזאַ אונבעהאָלפענער: ער טיילט אַרום עטלי-
כע גלעזלעך ווישניק, מוז ער ערשט האַלב פערגיסען. כ'האָב'ן כאָטש
אויסגעזידעלט.

שיינדעלע: וואָס איז ער שולדיג? האָט ער עס דען עקסטרא גע-
טהאָן? ער האָט מסתמא אליין געגוג קרענקונג דערפון.
נאָר אַ שאָד... דו ווייסט וואָס? פערנעהם דיר דאָ מיט דער שאַרפע...
אָט אַזוי... מ'זעהט שוין גאָרנישט. דו ווייסט — דו זעהסט אויס פרי-
מאַ אין דעם קלייד. ס'ליגט אויף דיר ווי אָבגעגאָסען.

שׂרה׳לע (בּעקוקט זיך): יאָ, ס׳ליגט גוט. אַלע קליידער מײַנע זענען גוט אַרויסגעקוקט׳ען.

שײַנדעלע: זעהסטו! און האָסט דוקא געוואָלט אָוועקגעבּ׳ן אין דער פרעמד צו מאַכען די וויפּראַווע. פאַרוואָס זאָלען נישט פערדינען הײמישע בעלי-מלאכות?

שׂרה׳לע (האָט געענדיגט איהר טואַלעט, דרעהט זיך אום צו שײַנדעלען. ערנסט): שײַנדעלע, זײַ אײַנגעהאַלטען מיט ווערטער, ווען דו רעדסט מיט מײַן מחותנת׳טע. כ׳קאָן דאָך דיך: דו האָסט ליעב יעדען צו זאָגען דעם אמת. ס׳קאָן דיר נאָך אײַנפאַלען איהר עפּיס צו זאָגען און ס׳קאָן זיך מאַכען עפּיס אַנ׳עגמת-נפש.

שײַנדעלע: וואָס פעלט דיר אײַן? כ׳וועל שלעכט בעהאַנדלען אונזערם אַ גאַסט און נאָך דערצו אַ עלטער מענש?

שׂרה׳לע (זעצט זיך אויף דער קאנאפּע): דו ווייסט — כ׳בּין אַזוי אונרוהיג, כ׳האָב אַזוי מורא, אַז ס׳זאָל נישט אַרויספלאַצען עפּיס אַ מחלוקה... כ׳קאָן דאָך נישט גלויבען, אַז די מחותנים וועלען אַזוי גאָר אין גוטען בעשטעהן אויף מײַן פיהרעכץ. איבּערהויפּט די מחותנת׳טע. זי הערט נישט אויף צו שאַרצען מיט דער נאָז: די העמדער זענען צופיעל דעקאָלטירט און מיט קורצע אַרבּעל, די קליידער זענען פריציש — גאָר טויג נישט. אויף אַלעם געפינט זי עפּיס אַ הסרון. פאַר׳ן בּערעקענס, ווען דו בּיזט אַהײמגעגאַנגען צום קינד, האָט זיך שיעור געמאַכט אַ חתונה: אַ גאַנצע חברה ווייבּער האָבען זיך מיר אַרומגעשטעלט און האָבען געוואָלט מיר אויפפלעכטען און צופלעכטען די האָהר...

שײַנדעלע (זעצט זיך נעבען שׂרה׳לען מיט אַ שמייכעל): דאָס איז דאָך אַ סגולה: צופלעכטען די האָהר בּיי אַ כלה פאַר׳ן בּערעקענס, איז אַ סגולה אויף קינדער, אויפפלעכטען איז ווידער אַ סגולה גרינג צו האָבּען.

שׂרה׳לע: כ׳ווייס דאָס. אָבער וואָס געהט עס מיך אָן? פאַרוואָס דאַרף איך עפּעס דינען עמיצען מיט מײַנע האָהר פאַר אַ סגולה? נו, האָסטו געדאַרפט צו זעהן, ווי בּייז די מחותנת׳טע איז געוואָרען. זי איז בּאַלד צוגעלאָפען מיט אַ פּרעטענסיע צו דער מאַמעשי, און ס׳האָט זיך שוין אָנגעהויבען צו מאַכען אַ גע׳טענה׳כץ. אַ מערכה, וואָס פּונקט זענען אַרײַנגעקומען די מענער בּערעקען און

ס׳איז שטיל געוואָרען. אָבער אויף ווי לאַנג? אז אַלע מינוט געפינט זי אַנ׳אַנדערע עבירה.

שיינדעלע: אָבער וואָס אַרט דיך דאָס, וואָס זי געפינט עבירות? דו טהו דיר ס׳ריינינגע און גיינוג.

שרה׳לע: מוז איך דאָך מיך קריגען.

שיינדעלע: צו וואָס זאָלסטו זיך קריגען? דו דאַרפסט גאָרנישט טענה׳ן, נאָר טהון ווי דו פערשטעהסט.

שרה׳לע: גאָרנישט טענה׳ן און טהון ווי דו פערשטעהסט — יאָ, זאָגען זאָגט זיך עס גרינג. דו מיינסט, אַז ס׳איז ליעב צו זעהן, ווי אַלע דרעהען זיך אַרום מיט ברוגז׳ע פּנימ׳ער?

שיינדעלע: ווער אַלע? אַלץ די מחותנת׳טע?

שרה׳לע (שעמעוודיג): און ער...

שיינדעלע: ווער? דער חתן? (שרה׳לע שאָקעלט אויף יאָ) איי ביזטו נאָך אַ נאַר! דו מיינסט טאַקי, אַז ער וועט שטענדיג זיין אַזאַ בטלנ׳דיל, ווי היינט? דאָס איז ער געוועזען אַזוי לאַנג ווי ער איז געוועזען ביי זיינע עלטערן; ביי דיר וועט ער שנעל אַנדערש ווערען. מ׳ברויך נישט מעהר ווי מיין מאַן איז געוועזען פאַר דער חתונה. ער איז דאָך דיין ברודער, געדענקסט דאָך מסתמא, ווי פאַנאַטיש ער איז געוועזען! זאָג, איז ער נישט היינט אינגאַנצען אַ אַנדערער מענש?

(דורכ׳ן הינטערגרונד קומט אַריין מלכּה־לאה. שרה׳לע הויבט זיך אויף און געהט איהר אַנטקעגען).

מלכּה־לאה: דו ביזט גאָר דאָ, כּלה? און איך זוך דיך אַרום.

שרה׳לע: כ׳בין דאָ אַריינגעגאַנגען זיך אַ ביסעל אָבקיהלען. כ׳האָב שוין נישט געקאָנט אויסהאַלטען די היץ דרינען. די מחותנת׳טע ברויך מיך עפּיס?

מלכּה־לאה: ניין, אַז ס׳איז דיר הייס, קאָנסטו זיצען דאָ אַ ביסעל. הינען איז טאַקי קיהלער. כ׳האָב גלאַט נישט געוואוסט, וואו דו ביזט מיר עפּיס פלוצלונג אַהינגעקומען. אָבער דו זיצסט דאָ גאָר אַליין? דו פערגעסט, אַז דו ביזט אַ כּלה און טאָ־סט נישט זיין אַליין אין אַ שטוב! נאָך גוט וואָס ס׳איז מיר איינגעפאַלען צו געהן זעהן וואו דו ביזט.

שרה׳לע: כ׳בין נישט אַליין, מיין שוועגערין שיינדעלע איז דאָך דאָ מיט מיר.

מלכה=לאה (שמייכעלט ליעבליך צו שיינדעלע׳ן, וועלכע קומט צו): אָ, דו ביזט אויך דאָ! כ׳האָב דיך גאָרנישט געזעהן.

שיינדעלע: די מחותנת׳טע זעהט, ווי אַ גוטע שוועגערין איך בין? כ׳היט אָב שרה׳לען, זי זאָל נישט בלייבען אַליין. כ׳האָב נאָר געזעהן, אַז זי געהט דאָ אַריין, בין איך באַלד מיטגעגאַנגען.

מלכה=לאה (ליעבליך): יאָ, ס׳איז גאַנץ גוט אַזוי. (צו שרה׳לען) נו, פון היינט אָן, מיין קינד, וועסטו שוין האָבען אַ מאַן ביז הונדערט און צוואַנציג יאָהר, וואָס וועט דיך אָבהיטען.

שיינדעלע (מיט א געמאכט ערנסטקייט): אַזוי? וועט מען זי ווייטער אויך דאַרפען היטען? און איך האָב געמיינט, אַז נאָר היינט, ווען זי איז אַ כלה, טאָר זי נישט זיין אַליין.

מלכה=לאה: אַ יודישע טאָכטער דאַרף שטענדיג, מ׳זאָל זי אָבהיטען, וואָרען וואָס קאָן, משטיינס געזאָגט, אַ זינדיגע יודענע וויסען, ווען נישט אַ מאַן, אַ בן=תורה זאָל זי אָבהיטען און זאָגען וואָס מען טאָר נישט.

שיינדעלע: אָ, וועגען דעם קאָן די מחותנת׳טע רוהיג זיין. שרה׳לע איז אַ רב׳ס אַ אייניקעל און דערצו נאָך אַ וואוילע קענערין און ווייסט אַליין, וואָס יאָ און וואָס נישט (שרה׳לען), ס׳וואָהר, שרה׳לע? (שרה׳לע ציהט זי ביים ארבעל, זי זאָל שווייגען).

מלכה=לאה: (ווארפט א בייזען בליק אויף שיינדעלע׳ן. צו שרה׳לען) נו, כלה, קום אַריין צו די געסט. ס׳פּאַסט נישט צו לאָזען זיי אַזוי לאַנג גאָר אַליין. (בעמערקענדיג פלוצלונג) וואָס האָסט דו געטהון, שרה׳לע? וואו האָסט דו ס׳דעקטוך? (דערזעהט ס׳טוך אויפ׳ן טיש און נעמט עס) טהו אָן געשווינד. דו פערגעסט גאָר, אַז דו ביזט שוין נישט קיין מיידעל און טאָרסט מעהר נישט געהן מיט די בלויזע האָהר.

שיינדעלע: לאָז די מחותנת׳טע געהן לאָזען מיט דעם. זי זעהט דאָך אויס דאַרין, ווי אַ פּורים=שפּיעלער.

מלכה=לאה: וואָס זאָגסט דו עפּעס, כ׳זאָל געהן לאָזען? מ׳טאָר דאָך נישט אַזוי!

שיינדעלע: פאַרוואָס טאָר מען נישט? איך ווייס, אַז אַ כלה דאַרף זיין שען. אדרבא, לאָז די מחותנת'טע אַליין זאָגען: איז זי נישט שענער אַזוי, אַלס מיט אַ פערדעקטען קאָפּ?

מלכה-לאה: כ'בעט דיך, לאָז גיין איצט מיט געלעכטערן. דאָס איז קיין שפּאַס. מ'טאָר נישט. (וויל אָנטהון שרה'לען ס'טוך)

שיינדעלע (נעמט עס בייַ איהר צו): פאַרוואָס האָט די מחותנת'טע נאָך גענומען אַזאַ טוך? וואו זעהט מען דאָס היינט? היינט, אַז מען בעדעקט, פערנעמט מען אַ ביסעל געדיכטער דעם שלייער און גענוג.

מלכה-לאה: וואָס פערצעהלסטו מיר מעשיות פון היינט? איך בין אַ פאַרצייַטיש מענש און וויל נישט וויסען, וואָס היינט איז.

שיינדעלע: די מחותנת'טע דאַרף אָבער געדענקען, אַז שרה'לע איז אַ היינטיש מענש און האָט דאָס רעכט נישט צו וועלען וויסען, וואָס ס'איז פאַרצייַטענס געוועזען.

(מלכה-לאה נעמט ראַש אָב ס'טיכעל פון שיינדעלע'ן און וויל עס אָנטהון שרה'לען).

שרה'לע (אַוועקבויגענדיג לייכט דעם קאָפּ): ניין, מחותנת'טע, כ'וועל אַ ביסעל געהן בלויז. דאָ הינען זעהט דאָך קיינער נישט. ס'איז מיר אַזוי הייס...

(מלכה-לאה שטעהט אַ ווייַלע, ווי איבערראַשט. ענדליך לעגט זי אַנידער ס'טוך און געהט שנעל אַרויס).

שרה'לע (אונרוהיג): איצט וועט זיך מאַכען.

שיינדעלע: געה שוין, ס'וועט זיך גאָרנישט מאַכען; זי וועט זיך אַ ביסעל אויסבייזערן און מעהר נישט. זי קלערט גלאַט אויס אַזעלכע זאַכען, וואָס מ'זעהט שוין נישט אין ערגער. (פויזע) האָסט געזעהן? צום ערשט האָט זי געזאָגט, אַז דו קענסט דאָ זיצען און דערנאָך, אַזוי ווי זי האָט נאָר מיך דערזעהן, האָט זי דיך באַלד געהייסען אַרייַנגעהן מכלומרשט צו די געסט. דאָס האָט זי געוואָלט דיך אַוועקפיהרען פון מיר. כ'האָב שוין עטליכע מאָל בעמערקט, אַז זי גיט אַכטונג, דו זאָלסט נישט בלייַבען מיט מיר אַליין. זי מיינט, אַז ווען דו וועסט דיך נאָר נישט חבר'ן מיט מיר, וועסט דו שוין זיין אַ גוט פרום לעמעלע, און זי וועט קאָנען מיט דיר אַלץ מאַכען.

שרה׳לע: און זי וואָלט טאַקי מיט מיר אַלץ געמאַכט, ווען כ׳האָב נישט דיך. דו ווערסט גלויבען — נעבען דיר בין איך גאָר אַ אַנדערער מענש. ווען כ׳האָב דיך נעבען זיך, פיהל איך מיך דרייסט, פעסט און האַלט זיך פעסט ביי דאָס מיינינגע, און אָהן דיר בין איך עפּיס אַזוי שוואך, כ׳פיהל זיך עפּיס אַזוי אַליין, אַז כ׳פאַל באַלד איבער די הענד.

(דורכ׳ן הינטערגרונד קומט אַריין אסתר׳ל).

אסתר׳ל: וואָס איז דאָס דאָ געווען? די מחותנת׳טע איז דאָך עפּיס אַריינגעקומען פון דאַנען אַזוי צוקאָכט?

שרה׳לע (איבערגעשראָקען): וואו איז זי איצט?

אסתר׳ל: זי איז דרינען. זי רעדט עפּיס אַריין מיט אַזא היץ אין דער מאַמעשי.

שיינדעלע: זי רעדט שוין ווידער אַריין אין דער שוויגער? וואָס נאָר עפּעס, לויפט זי באַלד צו איהר מיט אַ מסירה, ס׳איז מיר אַ רחמנות די שוויגער; כ׳פערשטעה, וויפיעל געזונד דאָס קאָסט זי, זי איז דאָך אַ גוטע און וויל אַלץ יעדען צופריעדען שטעלען.

אסתר׳ל: אָבער וואָס איז דען דאָ געווען?

שיינדעלע: גאָרנישט, ס׳לוינט נישט צו רעדען דאַפון. כ׳האָב איהר געזאָגט, אַז היינט בעדעקט מען שוין נישט מיט אַזעלכע גראָבע טיכער ביז איבער די אויגען.

שרה׳לע: כ׳וואָלט נאָר גערן געוואָלט וויסען, וואָס זי קלערט זיך, מיין מהותנת׳טע? צו מיינט זי טאַקי, אַז ווייל כ׳בין איהר כלה, טאָר איך שוין גאָרנישט האָבען מיין דעה און מוז אין אַלעם נאָר קוקען איהר אין מויל? צייט זי איז געקומען, האָט זי נאָך נישט אויפגעהערט אויסצוזוכען אין מיר אַלע מינוט עפּיס אַנדערש צו טאַדלען. גאָר געפעלט איהר נישט! כ׳רעד צופיעל, כ׳לאַך צו הויך; זי האַלט בסדר אין איין קאָמאַנדעווען מיט מיר: דאָס טהו נישט, דאָס רעד נישט, מיט דעם זיי ברוגז, מיט דעם חבר — פונקט, ווי כ׳וואָלט געווען איהר פערקויפטער שקלאַף.

שיינדעלע: דו ביזט עס דיר אַליין שולדיג. ווער הייסט דיך לאָזען זיך פון איהר אַרומפיהרען? אַ מענש דאַרף האָבען ענערגיע.

שרה׳לע: כ׳ווייס, אז כ׳בין עס מיר אליין שולדיג, כ׳האב באלד אין
אנהויב געבראָכט מיך מיט איהר אָפען אַרורכשמועסען;
כ׳האב איהר געדאַרפען צו זאָגען, אַז כ׳בין שוין נישט קיין קליין
קינד, וואָס מ׳זאָל מיך דאַרפען פיהרען. וואָס זאָל איך אָבער טהון,
אז כ׳קאָן נישט. כ׳בין צו גוט.

שיינדעלע: דאָס הייסט נישט צו גוט — דאָס הייסט צו שוואַך.

שרה׳לע: דו ביזט אפשר גערעכט, כ׳בין אפשר טאַקי צו שוואַך,
נאָר וואָס איז מיר אַ חילק ווי ס׳איז — כ׳קאָן דאָך נישט,
כ׳בין שוין עטליכע מאָל אַזוי בייז געוואָרען, אַז כ׳האָב שוין געוואָלט
איהר אַראָבזאָגען. נאָר יעדעס מאָל בעפאַלט מיך עפּיס אַ מורא, און
זאָג נישט. כ׳האָב שוין געקלערט דיך צו בעטען, דו זאָלסט מיט
איהר רעדען, נאָר כ׳ האָב מיר איבערגעלעגט: דו האָסט אָהן דעם
אויך גענוג שונאים, מ׳זאָגט אַזוי אויך, אַז דו האָסט אונז אַלע קאַ-
ליע געמאַכט. צו וואָס זאָלסט דו דיר נאָך איבער מיר פערשאַפען
פרישע שונאים און נאָך מעהר מאַכען מענשען רעדען פון דיר.

שיינדעלע: אויף דעם דאַרפסט דו נישט צו קוקען: איך מאַך מיר
ווייניג פון דעם, וואָס דיין מחותנת׳טע אָדער נאָך ווער
דאָרט, וועלען אויף מיר בייז זיין. כ׳וויל נאָר, אַז די, וואָס זענען
מיר ליעב, זאָלען מיך ליעב האָבען — און דאָס האָב איך: דו און
דיין מוטער האָבען מיך ליעב, דוד׳ל האָט מיך ליעב, מיין קליין
שוועלבעלע האָט מיך ליעב, אַ פּאָר גוטע פריינד, וואָס געפעלען מיר,
האָב איך אויך — און דאָס איז פאַר מיר גענוג. וועגען מעהר קימער
איך מיך נישט.

אסתר׳ל: און מיך רעכענסט דו נישט?

שיינדעלע: אויף דיר בין איך בייז.

(דו. כ׳ן הינטערגרונד קומט אריין מירעלע. שיינדעלע און שרה׳לע לויפען איהר אַקעגען).

שיינדעלע: די שוויגער איז גוט בייז אויף מיר?

שרה׳לע: די מאַמעשי איז אַודאי אויף מיר בייז?

מירעלע: נאַרישע קינדער! וואָס פאַלט אייך איין? אויף אייך וועל
איך בייז זיין? פאַרוואָס?

שׂרה׳לע: אָבער מיר פערשאַפען דאָך דיר קרענקונג מיט אונזער פיהרעכץ! די מחותּנת׳טע האָט דאָך דיר מסתּמא אָנדער־צעהלט גאַנצע מעשׂיות פון מיר מיט שׂיינדעלע׳ן?

מירעלע: וואָס פאַלט דיר איין? זי האָט מיר גאָרנישט אַזעלכע שרעקליכע פערצעהלט, אַז כ׳זאָל אַזש אויף איין בייז ווערען. ס׳פערדריסט מיך נאָר, וואָס די מחותּנת׳טע האָט עגמת־נפש. אָבער וואָס זענט איהר שולדיג אין דעם? איהר זענט דאָך יונגע קינדער.

שׂיינדעלע: די שוויגער איז אַ גוטע... כ׳האָב זי ליעב... אויף מיין וואָרט, כ׳האָב זי ליעב. (פון הינטערגרונד הערט זיך דאָס שפּיע־לען פון אַ וואַלס. שׂיינדעלע נעמט אַרום מירעלע׳ן צום טאַנצען) די שוויגער וועט מיט מיר טאַנצען אַ וואַלס (מירעלע ווערט זיך לייכט, לאַבענדיג) די שוויגער וועט טאַנצען... זי האָט נאָך היינט קיין איינמאָל נישט געטאַנצט מיט מיר... (זיי טאַנצען)

מירעלע (מיט אַ געלעכטער): וואָס טהוט זיך מיט דיר... משוגענע... לאָז אָב... וואָס טהוט זיך מיט דיר... ס׳איז נישט שען, מ׳קוקט אַריין... אויף מיין וואָרט, מ׳קוקט אַריין... לאָז אָב, משוגע־נע... (זיי שטעלען זיך אָב. אַלע לאַכען) אוי, אַ ווילד קינד דו ביזט... אוי, כ׳האָב מיך אָנגעאַרבייט... וואַרט, כ׳וועל דיר שוין בעצאָהלען! אם־ירצה־השם אויף יאָסעלע׳ס חתונה וועל איך דיך נעמען מיט געוואַלד צום טאַנצען און וועל דיך נישט אָבלאָזען אַזוי שנעל.

שׂיינדעלע: פאַר דעם האָב איך נישט קיין מורא: אויף מיין יאָסעלע׳ס חתונה וועל איך אַזוי פיעל טאַנצען, אַז די שוויגער וועט גאָרנישט האָבען, וועמען מיך צו נעמען מיט געוואַלד.

מירעלע: נו, מ׳וועמיר שוין זעהן, איצט, קינדערלעך, לאָמיר אַריין געהן, ס׳קאָן די מחותּנת׳טע פערדריסען, וואָס מיר זיצען אַלע דאָ און לאָזען זי דרינען אַליין.

(שׂרה׳לע שטעהט אין פערלעגענהייט און קוקט אונצופריעדען אויפ׳ן דעקטוך, וואָס ליעגט אויפ׳ן טיש. שׂיינדעלע בעמערקט עס).

שׂיינדעלע: וואַרט, כ׳וועל דיר פערנעמען דעם שלייער אָנשטאָדט דעם דעקטוך. כ׳וועל נאָך ברענגען אַפּאָר שפּילקעס. (לויפט אַרויס דורך רעכטס, מיטזינגענדיג דעם וואַלס, וואָס הערט זיך פון דער חתונה־שטוב).

אסתּר׳ל (זעצט זיך אויף דער קאַנאַפּע): זי איז נאָך ווייטער אַזוי ווילד און ליעב ווי אַמאָל. דורך די צוויי יאָהר, וואָס כ׳בּין נישט היע געוועזען, האָט זי זיך אויף קיין האָר נישט געענדערט.

מירעלע: אָ, שטענדיג איז זי אַזוי; שטענדיג איז זי פרעהליך און לאַכענדיג, ווי אַ קינד — אַזוי, אַז יעדער מוז זי ליעב האָבען. אפילו דער זיידע דיינער, דו געדענקסט דאָך, ווי בּייז ער איז אויף איהר געוועזען אין תּחילת? היינט האָט ער זי כמעט ליעבער פון אונז אַלע. וואָס דען? אַזוי ווי דו איז גוט? האָסט דיר אָנגעטהון אַ זויער פּנים און צייט דו בּיסט היע, האָסט דו זיך נאָך נישט אויסגעלאַכט. דו וואָלסט דיך טאַקי געמעגט אַ בּיסעל לערנען בּיי איהר, לערנען ווי אַזוי אַ יונג ווייבּעל דאַרף צו לעבּען.

שרה׳לע (מיט אַ געלעכטער): די מאַמעשי הייסט זיך לערנען בּיי שיינ־דעלע׳ן, און מיין מחותּנת׳טע הייסט מיך מיט איהר בּרוגז זיין, כדי כ׳זאָל מיך נאָר נישט, חלילה, אָנלערנען פון איהר.

מירעלע: וואָס? זי וויל מיר גאָר אָנמאַכען אַ מחלוקת אין הויז! ווייסט נאָר נישט שיינדעלע דאַפון?

שרה׳לע: זי מיינט זיך עפּיס, נאָר האָב נישט קיין מורא, מאַמעשי: שיינדעלע איז נישט פון די מענשען, וואָס געפינען זיך בּע־ליידיגט פון אַזעלכע זאַכען, און איך בּין אויך נישט אַזאַ נאַר, אַז כ׳זאָל האָרכען די מחותּנת׳טע און זיך צוקריגען, מיט וועמען זי וועט...

(שיינדעלע קומט צוריק אַריין און געהט צו צו שרה׳לען).

שיינדעלע: (מיט אַ געלעכטער צו שרה׳לען) נו, קום אַהער, כּלה, כ׳וועל דיך בּאַדעקען.

(זי פערלעגט איהר דעם שלייער און בּעפעסטיגט מיט שפּילקעס, מירעלע געהט דערווייל צו צו אסתּר׳ן און זעצט זיך נעבען איהר).

מירעלע: אסתּר׳ל, וואָס איז דאָס טאַקי, וואָס דו בּיסט אַזוי פערזאָרגט און טרויעריג? כ׳האָב דיך שוין עטליכע מאָל געפרעגט, און דו קומסט יעדעס מאָל אָב מיט עפּיס אַ תּירוץ. בּין איך דיר דורך די צוויי יאָהר געוואָרען אַזוי פרעמד, אַז דו קאָנסט מיר שוין נישט פערטרויען און אַראָבּרעדען זיך פאַר מיר? (אסתּר׳ל וויל עפּיס ענטפערן, מירעלע לאָזט נישט) ניין, ענטפער נישט. איידער דו זאָלסט מיר ווידער זאָגען עפּיס אַ תּירוץ, איז גלייכער, אַז דו זאָגסט מיר

גאָרניִשט... האָסט אפשר דאָרט עֶפּיִס עגמת נפש פון שוועהר און שוויגער ?

אסתר׳ל: אַך, נייִן! וואָס פּעלט דיִר איַין? זיי בעהאַנדלען מיִך זעלטען גוט.

מיִרעלע: נאָר פאַרוואָס דען ביִזט דו עֶפּיִס פּלוצלונג געוואָרען אזא שוויַיגענדיִגע און טרויעריגע?

שיינדעלע (פאָרענדיִג זיִך אַרום שרה׳לעם שלייער): ווער? אסתר׳ל? זי איז דאָך שוין אַ אַלטע יודענע, אַ רבי׳ציִן געוואָרען.

מיִרעלע: דו הערסט, וואָס שיינדעלע זאָגט? דו ביִסט שוין אַ אַלטע יודענע. און טאַקי — אַ וויַיבעל ווי דו, צוויי יאָהר נאָך דער חתונה, האָסט נאָך ברוך השם קיין זאָרג. ס׳פעהלט דיִר קיין עין־הרע גאָרניִשט — ברויך דאָך אַלץ איִן דיִר צו לעבען. און דו דרעהסט דיִך אַרום אַזוי אומעטיִג און ערנסט — טאַקי נאָר ווי אַ אַלטע יודענע.

אסתר׳ל: נייִן, מאַמעשי, ס׳דאַכט זיִך דיִר נאָר אַזוי. כ׳ביִן ניִשט טרויעריִג. גלאַט ס׳בענקט זיִך מיִר אָהן קיִנד.

מיִרעלע: אָבער...

(פון היִנטערגרונד בעוויַיזט זיִך מלכה־לאה מיִט א בּרוגז פּנים).

מלכה־לאה: מחותנת׳טע! וואָס פאַר אַרט איז דאָס עֶפּיִס? יעדער פרעגט אויף דער כלה, און די כלה זיִצט דאָ בעהאַלטען. די געסט וועלען זיִך צוגעהן!

מיִרעלע (שפרינגט אויף): שוין, שוין, מחותנת׳טע! מיר געהען שוין אַריין. (מלכה־לאה פערשווינדט) נו, שיינדעלע, ווי האַלטסט דו? מען מוז אַריינגעהן. די מחותנת׳טע איז גערעכט: ס׳איז ניִשט אָרענטליך צולאָזען די געסט אַליין.

שיינדעלע: איִך ביִן שוין פאַרטיִג. נאָר נאָך דאָ צו פערשפּילעווען... שוין.

מיִרעלע: נו לאָמיר געהן.

(מיִרעלע און שרה׳לע געהען צום היִנטערגרונד. שיינדעלע געהט נאָך און מאַכט גראָד ביי שרה׳לען די פאַלדען פון קלייד. קעהרט זיִך דערנאָך צוריק, נעמט ס׳שפּיגעלע און פערריִכט זיִך די טואַלעט).

מיִרעלע (ווענדט זיִך אום): נו, און איהר געהט ניִשט?

שײַנדעלע: ניין, כ׳מוז אַ בליק אַרײַן געבען צום קינד. שוין באַלד צוויי שעה, ווי כ׳האָב עס נישט געזעהן.

מירעלע (צו אסתּר׳לען): און דו?

אסתּר׳ל: כ׳קאָן נישט דרינגען זיין אין דער היץ. כ׳בין עפּיס מיעד. כ׳וועל אַ ביסעל זיין בײַ שײַנדעלע׳ן.

מירעלע: בײַ שײַנדעלע׳ן? גוט. (צו שײַנדעלע׳ן) מאַך זי דאָרט אַ ביסעל פרעהליכער. לערן זי אויס, ווי אַזוי מען לאַכט. (צו אסתּר׳לען) און דו זעה לערן דיך גוט, וואָרען אז נישט, וועל איך... ווייסט שוין זעהן.

(מירעלע און שרה׳לע אָב, אסתּר׳ל בלײַבט ווײַטער זיצען אויף איהר אָרט. זי קוקט אַ ווײַלע, ווי מיט קנאה אויף שײַנדעלע׳ן, וועלכע איז כּסדר פאַרנומען מיט איהר טואַלעט).

אסתּר׳ל: שײַנדעלע, דו ביזט טאַקי בײַז אויף מיר? גלויבסט טאַקי, אז כ׳האָב עס געטהאָן מיט׳ן גוטען ווילען? גלויבסט, אַז כ׳בין פּלוצלונג אַזוי פרום געוואָרען און האָב געמיינט, אז כ׳טהו דאַמיט אַ מצוה?

שײַנדעלע (דרעהט זיך האַסטיג אום צו איהר): דאָס פערדריסט דאָך מיך טאַקי! ווען כ׳וואָלט געוואוסט, אַז דו ביזט ווירקליך פרום און גלויבסט אין אמת׳ן, אַז מ׳טאָהר נישט געהן אין די אייגענע האָר, וואָלט מיך גאָרנישט פערדראָסען. כ׳וואָלט נאָר רחמנות געהאַט אויף דיר, וואָס דו ביזט אַזאַ נאַר אָדער העכסטענס וואָלט איך אויס דיר געלאַכט. כ׳ווייס דאָך אָבער, אַז דו גלויבסט נישט אין אַזעלכע נאַרישקייטען און האָסט עס נאָר געטהון, ווײַל דו האָסט דיך געוואָלט פערשטעלען פאַר אַפרום ווײַבעל...

אסתּר׳ל: גלויבסט, אַז כ׳האָב מיך געוואָלט פערשטעלען פאַר פרום?

שײַנדעלע: נאָר וואָס דען? פאַרוואָס האָסט דו נישט געוואָלט געדענקען, אַז מיט דײַן טהאַט ברענגסטו עמיצען שאָדען? פאַרוואָס האָסט דו דיר נישט איבערערלעגט, אַז אונזערע נשים צדקניות וועלען אין דעם זעהן אַ מופת פון הימעל און וועלען זיך נעמען מיט פרישע כּחות צו יאָגען די אַלע, וואָס טראָגען נישט קיין פּיגורעס? אַמאָל האָסט דו געפײַערט, געליאַרעמט אויף די אַלע, וואָס זענען פרײַ געזאָנען און בעהאַלטען דאָס אין זיך. דו האָסט געזאָגט, אַז יעדער מענש, וואָס האָט פרײַע מיינונגען דאַרף זיך אָפען לויט זיי צו

פּיהרען, כּדי אַנדערע זאָלען זיך אויף איהם פּערקיקען — אין היינט, אַז דיר האָט גענוצט צו צו־חנפּנען זיך צו שוועהר און שוויגער...

אסתּר'ל: וואָס?

שיינדעלע: אַ שאָד, דו האָסט נישט געהערט, ווי דיין שוויגער האָט נעכטען פּערצעהלט, אַז ביי דיר האָט מען געזעהן אַ אָפענע גאָט'ס זאַך: דו ביזט געוועזען געפעהרליך קראַנק און אַזוי ווי דו האָסט נאָר אָבגעשוירען די האָר, איז געוואָרען, ווי מ'וואָלט די קרענק מיט דער האַנד אַראָבגעשאַרט. האָסט געברויכט צו זעהן, ווי שרה'לעס מחותנת'טע האָט, הערענדיג דאָס, פּערגלייזט די אויגען און האָט געקוקט אויף מיר מיט נקמה, ווי זי וואָלט וועלען זאָגען: וואַרט, ס'וועט דיין צייט אויך קומען. (זי דרעהט זיך ביים אום צוריק צום שפּיגעל. נאָך אַ ווײַלע ווענדעט זי זיך ווידער צו אסתּר'לען) און כ'וועל דיר נאָך זאָגען: איך פערשטעה איבערהויפּט נישט, ווי אַזוי ס'נעמט זיך ביי אַ מענש דאָס נאמנות אָבצושניידען אַזעלכע לאַנגע זיידענע האָר, ווי דיי־גע זענען געוועזען. אַ מענש, וואָס קאָן דאָס טהון, מוז זיין, דאַכט זיך מיר, אַ שטיק מערדער, ער מוז גאָר קיין האַרץ נישט האָבען אין זיך. עס קומט מיר פּאָר פונקט, ווי אַריינצוגעהן אין אַ שענעם גאָר־טען און עקסטרא אַרומצודרעפּטשען און צוטרעטען אַלע בלומען. וואָס זאָג איך! דאָס איז נאָר ערגער! וואָרען די בלומען זענען לאָטיש פּרעמדע, וואַקסען פון דער ערד און זענען אַ פּרעמדע זאַך — אין די האָר וואַקסען דאָך פון מענש, זענען אַ טייל פון איהם אין טהוען איהם שטענדיג באַשענען — און דאָס זאָל מען קאָנען אָבשניידען? ניין, אַזאַ מענש מוז זיין געמיין, גראָב...

(אסתּר'לען גיסען זיך שטילע טרעהרען. שיינדעלע איז זעהר אויפגערעגט און בעמערקט דאָס נישט, נעמט ווידער ס'שפּיגעלע, ענדיגט שנעל די טואַלעט און וויל אַרויסגעהן. דערזעהט אסתּר'לס טרעהרען).

שיינדעלע: אסתּר'ל! דו ווייִנסט... (שטעהט אַ ווײַלע, נישט וויסענדיג וואָס צו טהון. זי לויפט צו, זעצט זיך נעבען אסתּר'לען און נעמט זי אַרום)

כ'האָב דיר אודאי געמאַכט קרענקונג מיט מיין רעדען... כ'האָב דיך בעלייִדיגט... נו, וויין נישט... דו ווייסט דאָך, אַז כ'האָב דאָס אַלעס געזאָגט נישט מחמת שנאה... וויין שוין נישט... כ'בין אַ שלעכטע... שטענדיג, שטענדיג מוז איך אַזוי לאַנג רעדען ביז איך

בעלײַדיג עמיצען... דו ברויכסט דיך גאָרנישט פיהלען בעלײַדיגט פון מײַנע ווערטער; דו קאָנסט דאָך מיך און ווײסט דאָך, אז כ'האָב שוין אַזאַ שלעכטע נאַטור צו רעדען אָהן איבערלעגונג אַלץ, וואָס ס'קומט מיר אין זינען אַרײַן. כ'האָב מיך אָפט אַלײן פײַנד פאַר דעם... נו, וויין שוין נישט... זאָג מיר, אַז ס'פערדריסט דיך נישט... לאַך דיך אויס, וועל איך וויסען, אַז דו ביזט נישט בײז... אוי, ווי אַ שלעכטע כ'בין! דו געהסט אַרום אַזוי טרויעריג, מאַך איך דיר נאָך עגמת נפש. נו, אסתר'ל, זײַ שוין נישט בײז.!.

אסתר'ל: כ'בין נישט בײז... כ'האָב נישט פאַרוואָס בײז צו זײַן. אַלץ, וואָס דו האָסט געזאָגט, וואָלט איך, זײַענדיג אויף דײַן אָרט, אויך געזאָגט דאָס זעלבע... און דאָך בין איך נישט שולדיג... ווען דו וואָלסט געוואוסט, ווי אַזוי דאָס איז געשעהן, וואָלסט דו אַלײן... באַלד צו מאָרגענס, נאָכ'ן געליגען, האָב איך געקריעגען אַ ביסעל היץ. דאָס האָט אַזוי געהאַלטען עטליכע טעג און האָט מיך זעהר אָבגעשוואַכט. און, ווען די היץ האָט זיך דערנאָך פלוצלונג אַ שטאַרקען הויב געגעבען, בין איך גאָר אויס מענש געוואָרען און בין געלעגען ווי עפּיס אַ שווערע מאַסע. בײַם בעוואוסטזײַן בין איך אפילו געוועזען, נאָר עפּיס מאָרנע האָב איך מיך געפיהלט. כ'האָב אַלעס געהערט, פון יעדער זאַך געוואוסט און פערשטאַנען, נאָר אַלץ האָט בײַ מיר אויסגעזעהן, ווי עס וואָלט געוועזען עפּיס ערגעץ גאַנץ ווײַט פון מיר. אַ מאָרנע אַפּאַטיע האָט מיך אינגאַנצען בעהערשט. כ'האָב געהערט דאָס געוויין אין דערנעבען שטוב, געזעהן, ווי די שוויגער שטעהט בײַ מײַן בעט און ברעכט זיך די הענד, כ'האָב בעמערקט מײַן מאַנ'ס געשוואָלענע אויגען פון וויינען — און דאָך בין איך געוועזען רוהיג. אַלץ האָט אויף מיר געמאַכט אַ אײַנדרוק, ווי עס וואָלט זיך האַנדלען נישט וועגען מײַן לעבען, נאָר וועגען לעבען פון עפּיס אַ ווילד פרעמדען מענ"ש... יעדע זאַך, יעדער אײַנדרוק איז אין מײַן געדאַנק געוואָרען פערהילט אין עפּיס אַ מאָרנע נעפּעל פון פאַנטאַסטישע חלומות און בילדער, וועלכע האָבען מיר אָהן אויפהער געראַיעט אין קאָפּ... כ'געדענק, די שוויגער האָט זיך אַנידערגעזעצט אויף מײַן בעט און האָט אָנגעהויבען מיר געבען צו פערשטעהן, ווי אַ עבירה ס'איז צו טראָגען די אײַגענע האָר; זי האָט מיר געזאָגט,

אַז מיר ווייבער האָבען וועניג מצוות, פאַרדעם אָבער מוזען מיר זיי שטרענג אָבהיטען, וואָרען אַז נישט, ווערט מען באַלד בעשטראָפט; זי האָט מיר פערזינדיגט, אַז אין דעם זכות, וואָס כ'וועל מיר לאָזען אָבשערען, וועל איך געהאָלפען ווערען... כ'האָב אַלץ געהערט, אַלץ פערשטאַנען און בין דאָך געבליבען גלייכגילטיג; כ'האָב מיך גאָרנישט אָבגעשטעלט אויפ'ן געדאַנק פון איהרע ווערטער און בין כסדר געוועזען פערטיפט אין די פאַנטאַסטישע בילדער, וואָס יעדעס איהר וואָרט האָט אַרויסגערופען אין מיין ברויזענדער פאַנטאַזיע... (פּויזע) כ'האָב דערנאָך דערפיהלט אויפ'ן קאָפּ אַ קאַלטעס אייזען, כ'האָב געהערט דאָס רוישען פון אַ שער...

שיינדעלע (אויפגעבראַכט): ווי הייסט? דערמאָלט האָט זי דיר אָבגעשוי- רען, ווען דו ביזט געוועזען אין אַזאַ צושטאַנד?

אסתר'ל (נאָך אַ פּויזע): די שוויגער זאָגט, אַז כ'האָב דערמאָלט געשמיי- כעלט, ווי אַ קינד..., ס'קאָן זיין... ס'איז מיר געוועזען אַנגענעהם צו פיהלען ס'קאַלטע שער-אייזען אויף מיין צוגליהטען קאָפּ; דאָס לייכטע בעריהרען מיינע האָר האָט אין מיין פאַנטאַזיע אַרויסגע- רופען מאָדנע מילדע בילדער און האָט מיך מילד ליעב איינגעשלע- פערט... (זי בלייבט שטיל פערטראַכט. ביי שיינדעלען שטעהען טרעהרען אין די אויגען. זי נעמט אסתר'לען פעסט אַרום און גיט איהר שטיל אַ קוש. נאָך אַ לענגערע פּויזע) כ'וואָלט שוין אַלץ פערליעב גענומען, ווען כ'וואָלט כאָטש נישט געברויכט צו טראָגען דאָס שייטעל... ס'איז מיר אַזוי עקעל דאַפיר... אַז ווען כ'וואָלט מיך נישט געשעמט, וואָלט איך בעסער אָנגעטהון אַ טיעפע קופקע. ווער ווייסט פון סאַרא שמוציגען קאָפּ די האָר צום שייטעל זענען גענומען? ס'קאָן זיין, אַז דער קאָפּ ליעגט איצט שוין ערגעץ און פוילט... (שיינדעלע גיט אַ לייכטען ציטער. זיי בלייבען אַ ווײַלע זיצען שטיל, האַלטענדיג זיך אַרומגענומען).

שיינדעלע (נאָך אַ פּויזע): אוי ווי שטאַרק מוזט דו ליידען... איצט ווייס איך שוין, פאַרוואָס דו געהסט אַרום אַזוי צורודערט. און איך, שלעכטע, האָב דיר נאָך בייזע ווערטער געזאָגט, האָב דיך כסדר געשטעכעלירי. כ'וועל מיר דאָס קיינמאָל נישט שענקען (פּויזע).

(רעכטס בעווייזט זיך ברוך-ליב. דערזעהענדיג שיינדעלען און אסתר'לען, ציהט ער זיך צוריק).

שײַנדעלע: איהר האָט עפּיס געוואָלט, מחותּן? איהר קאָנט אַרײַנגעהן!

ברוך-ליב (שוין פון דערנעבען שטוב): ע, גאָרנישט.

שײַנדעלע (צו אסתּר׳לען): קום בעסער אַרײַן צו מיר; דאָ קאָן נאָך עמיץ בעמערקען, אַז דו האָסט געוויינט. (שטעלען זיך אויף) מחותּן! איהר קאָנט אַרײַנגעהן: מיר געהען שוין סאַ-ווי אַוועק (ביידע אָב לינקס).

מלכּה-לאה (בעוויזט זיך רעכטס, קוקט זיך אַרום): קום אַרײַן, ס׳איז שוין קײנער נישט דאָ. (ס׳קומט אַרײַן ברוך-ליב) איך זאָג דיר נאָך אַמאָל, אַז מ׳זעמיר נישט יוצא אונזער קינד דאָ איבערצולאָזען. ס׳וועט דאָ פון איהם, חלילה, אַ תל ווערען: ס׳שלעכטע לערנט מען זיך געשווינד.

ברוך-ליב: אָבער וואָס זאָגסט דו? רעד כאָטש אַ ביסעל שטילער, ס׳קאָן נאָך עמיץ הערען. צו ווייסט דו, אַז דער מחותּן רעכענט זיך, אַלס דער שענסטער רב בײַ אונז? ווען ער וואָלט נאָר געוואָלט, וואָלט ער געהאַט אַ עולם פון טויזענדער חסידים — און אפילו היינט פאַהרען אויך צו איהם גאַנץ שענע יודען, און דו האָסט גאָר מורא איבערצולאָזען בײַ איהם אונזער קינד! דו ווייסט דאָך גאָרנישט, וואָס דו רעדסט.

מלכּה-לאה: כ׳ווייס שוין גוט נישט, ער פערצעהלט מיר אַלץ פון מחותּן! איך ווייס אויך, וואָס דער מחותּן איז! הלואי לאָמיך די זכיה האָבען, אַז מײַנע קינדער זאָלען מיר געראָטען כאָטש אַ העלפט. אָבער וואָס קומט מיר אַרויס פון מחותּן, אַז ס׳גאַנצע הויז איז פערדאָרבען.

ברוך-ליב: ס׳גאַנצע הויז איז פערדאָרבען — ווענען האָסט דו דאָס דאָ, וואָס איז פערדאָרבען? אַלץ די שײַנדעלע, דוד׳לס ווײַב?

מלכּה-לאה: און אַז שײַנדעלע, איז ווענינג?

ברוך-ליב: נו הכלל, פון דעם ווייסט דו דאָך שוין פון לאַנג; מען האָט דאָך עס אונז פערצעהלט נאָך פאַר די תּנאים.

מלכּה-לאה: כ׳ווייס עס נישט פון לאַנג. פאַר די תּנאים האָט מען מיר געזאָגט, אַז זי געהט אין די האָר, האָב איך גע-

רעַכֶענט, אַז זי איז גלאַט אַ הולטײַיקע, און פון אַזעלכער לערנט זיך קײנער נישט אָן. דאָ האָב איך אָבער געוואָהר געוואָרען, אַז זי איז נאָך עפּיס ערגערס: זי איז אַ אַפּיקורס!

ברוך־ליב: אַ אַפּיקורס גאָר? וואָס דיר פאַלט איין! אַ יודענע אַ אַפּיקורס — פון וואַנען ווייסט זי, אַ אשה, צו זײַן אַ אַפּיקורס?

מלכּה־לאה: הכּלל, דו ווילסט מיר נישט גלויבען, פרעג דיך היגע מענשען, וועסט דו הערען. די שטאָדט וואָלט געגעבען ליבלט אין שוהל אַרײַן, ווען מען וואָלט זי פּטור געוואָרען פון היע — אַזאַ חורבה האָט זי אָנגעמאַכט. מ'האָט מיר אָנפערצעהלט פון איהר זאַכען, אַז די האָר שטעלען זיך קאַפּויר. שטעל דיר פאָר, זי האָט צוזאַמענגענומען אַ גאַנצע באַנדע אַרום זיך און האָט געמאַכט אַ חברה ציוניסטען, נעמט צוזאַמען געלד און קויפט אַ זעלכע ביכלעך, וועלכע זי טהײַלט בחנם צו לעזען... דו האָסט געדאַרפען צו הערען היינט אין דער־פריה, ווי זי האָט מיר אין פּנים אויסגעלאַכט פון רבּיים, פון עין הרע'ס, פון סגולות...

ברוך־ליב: אַזוי ווײַט האַלט זי שוין? אָווא... אַ רחמנות דעם מחותן: ער מוז נעבעך אייף דער עלטער צו זעהן אַ זעלכע זאַכען. זעהסט דו, אַזוי איז, אַז די זרע, דער שטאַם איז נישט גוט. ס'האָט זיך איהם פערגליסט צו נעמען אַ שנור פון פראָסטע בעל־בּתּי'שע מענשען. אַ בת טובים וועט קײנמאָל נישט געהן אין אַ זעלכע וועגען, ווײַל דער שורש, דער מקור איז גוט. כ'פערשטעה נאָר נישט, וואָס דער מחותן שווײַגט אַזוי און לאָזט דאָס צו.

מלכּה־לאה: איך פערשטעה אויך נישט. כ'גלויב, אַז ער ווייסט גאָר־נישט פון דעם אַלעם, אַ יוד, קײן עין הרע, אויף דער עלטער, זיצט שטענדיג פערמאַכט בײַ זיך אין שטיבעל — פון וואַנען זאָל ער וויסען, וואָס אין הויז טהוט זיך? ווער וועט זיך דאָס אונטערשטעהן איהם אַ זעלכעס צו פערצעהלען? ער איז פערטהון אין לערנען, דאַוונען, פאַסטען, און זי מאַכט איהם דערווײַל אַ תּל פון גאַנצען הויז!

ברוך־ליב: אָבער די מחותּנת'טע? זי זעהט דאָך יאָ, וואָס ס'טהוט זיך — פאַרוואָס שווײַגט זי? פאַרוואָס לאָזט זי אַזעלכע זאַכען אין איהר הויז?

מלכה־לאה: די מחותנת׳טע קאָן איך עפּים גאָרנישט פערשטעהן:
זי איז אַ גאַנץ וואויל מענש. פרום, אָבגעהיטען, נאָר צו די קינדער האָט זי עפּים אַזאַ מין שוואַכקייט, אַז זי וועט זיי קיינמאָל קיין בייז וואָרט נישט זאָגען. וואָס די קינדער טהוען, איז ריכטיג. און ווער שמועסט נאָך, אַז שיינדעלע זאָל אויף עפּים זאָגען, אַז ס׳איז גוט — רעמאָלט איז דאָך שוין קודש־קדשים. שיינדעלע איז ביי זיי אַ אָבגאָט. פון אויפשטעהן ביז׳ן לעגען הערט מען נישט מעהר נאָר שיינדעלע. וואָס שיינדעלע זאָגט, איז קלוג; וואָס זי טהוט, איז גוט— אַלע קוקען נאָר איהר אין מויל אַריין. נו, קאָנסט שוין פערשטעהן ווי ס׳זעהט דאָ אויס? דו ווייסט — אסתר׳ל, די כלה׳ס שוועסטער, איז אויך געגאַנגען אין די בלויזע האָר. דאָס האָב איך ערשט נעכטען געוואויער געוואָרען. זי איז אויך געגאַנגען מיט די קלאַקעס אין דרויסען; נאָר ערשט פאַר עטליכע וואָכען, ווען זי איז אין אַ קימפּעט געפעהרליך קראַנק געוואָרען, האָט זי זיי אָבגעשוירען. נאָר דאָס אַלץ איז גאָרנישט, כ׳וואָלט מיר שוין נישט געמאַכט פון דעם אַלעם, ווען די כלה וואָלט נאָר...

ברוך־ליב: די כלה? וואָס? וואָס ווייסט דו פון איהר? געהט זי אויך אין אַזעלכע דרכים?

מלכה־לאה: דו ווייסט, זי האָט אַראָבגעוואָרפען ס׳רעקטוך?

ברוך־ליב: וואָס?

מלכה־לאה: מיין זוהנ׳ס כלה וויל נישט געהן אין רעקטוך? אונזער שנור אין פאַרשייטע קליידער? (לויפט איבער דער שטוב)
מאַ! געה זיי קלוג! כ׳בין געוועזען גליקליך, ווען כ׳האָב געהערט, אַז ר׳ העשעלע וויל זיך מיט מיר משדך זיין; כ׳האָב גאָרנישט געוואוסט, ווי גאָט צו דאַנקען, וואָס ער האָט מיר געהאָלפען, אַז כ׳קאָן אַריינגעבען מיין קינד אין אַזאַ יודיש הויז — מאַכט זיך גאַר אַזאַ מעשה. ווער האָט זיך געקאָנט רעכטען אויף אַזעלכעס! (בלייבט שטעהן ביי מלכה־לאה׳ן) אָבער וואָס טהוט מען איצט? וואָס טהוט מען? איך זעה נישט קיין אַנדער עצה, אויסער...

מלכה־לאה: זיי נאָר רוהיג, רויש נישט: מען מוז געלאַסען קלערען עפּים אַ עצה (געפיהרט פון יוחנן קומט אַריין ר׳ הערשעלע, קיינער בעמערקט איהם נישט) צו דער כלה האָב איך נאָך

אַלעם גאָרנישט. ווען ניִשט שײַנדעלע, וואָלט זי געוועזען אַ גאַנץ גוט קינד. נאָר שײַנדעלע רעדט איהר איַין דאָס אַלץ.

(הערענדיג מלכה־לאה'ס ווערטער, לאָזט ר' העשעלע אָב יוחנן'ס האַנד און געהט שנעל צו. ברוך־ליב און מלכה־לאה קוקען זיך אום און, דערזעהענדיג ר' העשעלען, בלײַבען זיי שטעהן איבערראַשט).

ר' העשעלע: וואָס איז דאָס שוין סאַראַ נײַעס?

ברוך־ליב: אַ דער מחותן... מײַן... נײַן, ס'איז גאָרנישט.

ר' העשעלע: כ'האָב דאָך געהערט, די מחותנת'טע האָט געזאָגט, אַז מײַן שײַנדעלע רעדט עפּיס אײַן דער כּלה? (ברוך־ליב שווײַגט אין פערלעגענהײַט) מחותן! מײַנע אײַניקלעך האָבען שוין נישט קײַן טאַטען, און איך, זײַער זײַדע, מוז אויך זײַער טאַטע זײַן. כ'וויל וויסען, וואָס דאָ איז. פערצעהלט! רוקט זיך צו צום שטוהל. צו יוחנן) געה אַרײַן דרינגען און מאַך צו די טהיר. (יוחנן אָב. ר' העשעלע זעצט זיך אויפ'ן שטוהל) פערצעהלט, מחותן, נאָר אַלץ! כ'וויל אַלץ וויסען.

ברוך־ליב (נישט דרייסט): מײַן בני־בית פערצעהלט מיר, אַז די כּלה פיהרט זיך אַ ביסעל... עפּיס נישט אַזוי... זי וויל נישט געהן אין דעקטוך...

ר' העשעלע: העָ? און זי געהט מיט'ן בלויזען קאָפּ?

מלכּה־לאה: זי האָט זיך איצט מכּלומרשט אַרומגענומען מיט'ן שלייער.

ברוך־ליב: דער אויסשטײַער איז פערשײַט, נישט יודיש...

מלכּה־לאה: און דוקא דאָס? כ'האָב געגוג אַנדערע שענע זאַכען געזעהן, נאָר וואָס וועל איך געהן אויסרעכענען.

ר' העשעלע: און דאָס אַלץ האָט מען געוואָלט פון מיר מעלים זײַן?

ברוך־ליב: כ'האָב נישט געוואָלט אײַך מצער זײַן, און נאָך אײנס: איך אַלײן האָב אויך ערשט איצט געוואָהר געוואָרען דאַפון. כ'האָב זי שטענדיג געהאַלטען, די כּלה, פאַר אַ פּשוט יודיש מײדעל. אַזאַ שטעלע — ווער וואָלט דאָס געגלויבט אויף איהר!

מלכּה־לאה: כ'ווייס נישט, וואָס דו ווילסט פון דער כּלה. כ'האָב דאָך דיר שוין געזאָגט: צו דער כּלה האָב איך גאָרנישט. הלואי וואָלט זי נאָר נישט געהאַט שײַנדעלע'ן פאַר אַ רבּי, וואָלט זי טאַקי געוועזען אַ פּשוט יודיש ווײַבעל. וואָס קומט אָבער

אַרויס, אַז שיינדעלע טרעט זי נישט אָב אויף קיין רגע און פּאַקט אין איהר כּסדר אַריין איהרע תּורות. און שרה׳לע איז דאָך נאָך אַ קינד! וואָס ווייסט זי? זי מיינט, אַז וואָס שיינדעלע זאָגט, איז הייליג.

ר׳ העשעלע: פון וואַנען ווייסט איהר, אַז שיינדעלע רעדט זי צו צו שלעכטס?

מלכּה־לאה: כ׳זעה דאָך! אַזוי איז זי אַ אָרענטליך קינד, האָרכט אַלץ, וואָס מען זאָגט איהר, און, אַז זי קומט זיך נאָר צוזאַמען מיט שיינדעלע׳ן, ווערט זי ווי גאָר נישט די אייגענע. אַז זי זאָל אַראָבוואַרפען דאָס דעקטוך, האָט זי איהר איינגערעדט אין מיין געגענוואַרט.

(שטילע פּויזע. ר׳ העשעלע קלאַפּט מיט׳ן שטעקען אָן דער פּאָד־לאָגע. ס׳קומט אַריין יוחנן).

ר׳ העשעלע: יוחנן, שיק מיר אַריין מיין טאָכטער. (יוחנן אָב. צו זיך) ווידער שיינדעלע... האָט זי נאָך נישט פערגעסען איהרע אַלטע דרכים? האָב איך אין איהר אַ טעות געהאַט? (פּויזע)

מלכּה־לאה: כ׳האָב באַלד געזאָגט, אַז דער מחותּן מוז נישט וויסען פון דעם אַלעם, וואָס ס׳קומט פאָהר אין הויז; כ׳האָב פערשטאַנען, אַז דער מחותּן וואָלט נישט געלאָזט געהן זיין אייניקעל מיט די בלויזע האָר...

ר׳ העשעלע (גיט זיך אַ כאַפּ אויף): וואָס? אין די בלויזע האָר האָט איהר געזאָגט? האָט מען מיך אָבגענאַרט, פאָרגעזאָגט אַ ליגען? (ס׳קומט אַריין מירעלע, ר׳ העשעלע לויפט איהר אַקעגען) האָסט מיך אָבגענאַרט? דו אויך? איינס געמאַכט מיט איהר?

מירעלע (דערשראָקען): אָבער וואָס איז?

ר׳ העשעלע: וואָס ס׳איז? דו האָסט מיין גרויען קאָפּ מיט חרפּה בעדעקט! דו האָסט מיר די קינדער פערדאָרבען — ס׳גאַנצע הויז האָסט דו מיר פערדאָרבען! איך בין אַ רב, פון מיר און פון מיין הויז דאַרפען מענשען יודישקייט און צניעות צו לערנען, און דו האָסט מיר מיין הויז איבערפיהרט. היינט קאָן מען פון מיין הויז

פּריצות און אויסגעלאַסענקייט לערנען, נישט קיין צניעות! אַז איך האָב ג׳וואָלט דאָס פייער באַלד אין אָנהויב דערשטיקען, געוואָלט שײנדע־ל׳ען באַלד נאָך דער חתונה אַרויסיאָגען פון דאַנען, האָסט דו מיך אָבגעאַרט, געזאָגט, אַז זי האָט שוין הרטה בעקומען און האָט אָנגעטהון אַ שײטעל — איצט האָט זיך דאָס פייער צופלאַקערט: בײַ מיר האָט עס מײַן יאָנגסט קינד אַוועקגערויבט, זי האָט שרה׳לען פון וועג אַראָבגעפיהרט, און ווער ווײסט, וואָס סאַראַ חורבות זי האָט אין שטאָדט געמאַכט? ווער ווײסט, וויפיעל יודען ס׳האָבען זיך פערקוקט אויפ׳ן רב׳ס הויז? און דעם רב׳ס הויז איז דאָך הפקר! הפקר האָסט דו מײַן הויז געמאַכט! וואָס אײנער וויל, טהוט ער! אָבער צו בין איך שוין נישט קיין בעל־הבית דאָ? האָב איך שוין גאָר קיין דעה? זאָג! איך בין שוין גאָרנישט? זאָג! (ער קאָן זיך נישט דערהאַלטען אויף די פיס און הויבט אָן זיך וואַקלען. אַלע לויפען צו, מירעלע פיהרט איהם צו צו אַ שטוהל, ער זעצט זיך אַנידער. אַ ווײַלע זיצט ער שטיל, אָטהעמענדיג שווער. שטיל צו זיך) יאָ, איך בין שוין גאָרנישט; יעדער מעג שוין דאָ טהון, וואָס ער וויל... פאַר׳ן אַלטען טאַטען איז גענוג עפּעס אַ אויסגעקלערטער ליי־גען: דער אַלטער טאַטע איז שוין גאָרנישט... (פּויזע) ווער ווײסט, וויפיעל מענשען ס׳האָבען זיך פערקוקט אויף איהר, וויפיעל יודישע קינדער ס׳זענען נעבעך בשוגג אַרײַנגעפאַלען... וואָס זאָלען זײ וויסען? אַז דעם רב׳ס קינדער מעגען... מיך האָט מען בעהאַנדעלט מיט ליגען. מיר, אַ טאַטען, האָט מען ליגען געזאָגט...

מירעלע (ציטערענדיג פאַר שרעק): און וואָס דען האָב איך געקאָנט טהון? דו האָסט נישט אַנדערש געוואָלט, נאָר זײ זאָלען זיך ג״ט׳ן, און דוד׳ל האָט זיך געבעטען, געוויינט, געזאָגט, אַז ער וועט זיך דערטרינקען, אויב מען וועט איהם שײדען... פון שײנדעלען... וואָס האָב איך געזאָלט טהון? האָב איך געזאָלט מײַן דוד׳ל, מײַן אײנציגען זוהן אונגליקליך מאַכען? און זי, שײנדעלע, איז דאָך אַזאַ וואויל ווײַבעל, זי איז דאָך אַזוי גוט צו דוד׳לען...

ר׳ העשעלע (נאָך אַ לענגערע פּויזע, צו זיך): געדעכט, כ׳האָב פערדיענט די שטראָף: כ׳בין געווען אַ מטיל אימה יתירה בתוך ביתי — כ׳האָב געהײכעלט גט׳ן... אָנשטאָדט דאָס פערבלאָנד־זעטע שעפעלע צוריק אויפ׳ן וועג אַרויפצופיהרען, האָב איך

גֶעוואָלט עֶס אִינגאַנצעֶן דעֶריאָגעֶן... נאָר מִיט השם יתברך׳ם הִילף וועֶל אִיךְ עֶס נאָךְ מתקן זײַן... דעֶמאָלט האָב אִיךְ זִי געֶוואָלט פעֶריאָגעֶן, ווִי אַ אִיבּעֶרִיג, פון דעֶר פרעֶמד אָנגעֶקומעֶן, שעֶפּסעֶל — הײַנט וועֶל אִיךְ זִי שטראָפעֶן, ווִי אַ הײַמִישעֶס, ווִי אַ אײַגעֶנס... (שטעֶלט זיךְ אויף) ווִי אַ אײַגעֶן קִינד וועֶל אִיךְ זִי שטראָפּעֶן... (עֶר לאָזט זִיךְ געֶהן צו דעֶר טהִיר לִינקס).

מִירעֶלעֶ (פעֶרשטעֶלט אִיהם דעֶם וועֶג): טאַטעֶשִי, געֶה נִישט... האָב רחמנות אויף אִיהר, זִי אִיז דאָךְ נאָךְ אַ יונג קִינד: זִי וועֶט נאָךְ אַנדעֶרש וועֶרעֶן... דו אַלײַן האָסט דאָךְ זִי די לעֶצטעֶ צײַט אַזוי האַלט און האָסט געֶזאָגט, אַז זִי האָט אַ רעֶכט יודִישׁ האַרץ... וועֶסט זעֶהן, זִי וועֶט זִיךְ אַלײַן אִיבּעֶררעֶכנעֶן... געֶה נִישט, טאַטעֶשִי, מאַך אִיהר נִישט קײן קרעֶנקונג... זִי אִיז דאָךְ שוין אונזעֶר קִינד, די מוטעֶר פון מײַן דוד׳לס יאָסעֶלעֶ...

ר׳ העֶשעֶלעֶ (ווײך, אָבעֶר פעֶסט): יודעֶנעֶ! דו האָסט דִיךְ לִיעב, נִישט די קִינדעֶר. ווער ס׳האָט לִיעב זײַן קִינד, דעֶר שטראָפט עֶס, חאָטש דאָס שטראָפעֶן טהוט אִיהם אַלײַן צוּמעֶהרסטעֶן וועֶה. (מִירעֶלעֶ פעֶרדעֶקט זִיךְ ס׳פּנים מִיט די העֶנד און ווײנט שטִיל. ר׳ העֶשעֶלעֶ קוקט אויף אִיהר אַ ווײַלעֶ מִיט רחמנות, דעֶרנאָךְ גִיט עֶר זִיךְ אַ האַפּ) נײן, ס׳טאָהר נִישט: אִיךְ בִּין אַ רב, דעֶר טאַטעֶ פון דעֶר גאַנצעֶר שטאָדט, ממני ילמדו, אִיךְ מוז ווײַזעֶן, אַז מעֶן טאָהר נִישט אַזוי (אָב לִינקס).

מִירעֶלעֶ (נאָכלויפעֶנדִיג): טאַטעֶשִי, געֶה נִישט... אִיךְ וועֶל מִיט אִיהר שמועֶסעֶן... וואַרט חאָטש בִּיז מאָרגעֶן... פײַרשטעֶר אונז נִישט די שמחה... טאַטעֶשִי...

פאָרהאַנג.

צווייטער אַקט.

סצענע: אַ שטוּב בײַ שײַנדעלע'ן אין וואוינונג, אין הינטערגרונד אַ טהיר אין קיך אַרײַן. רעכטס אַ שלאָף-צימער, לינקס צוויי פענסטער בעשטעלט מיט פּיעל בלומען. מעבלירונג: אַ טיש מיט שטולען, אַ גרויסער שפּיגעל, אַ קרעדענס-שאַנק, אַ אָטאָמאַן א. ז. וו. איבער דעם אָטאָמאַן און פון ביידע זײַטען שפּיגעל הענגען בילדער, ס'רוב יודישע. שײַנדעל אין דערזועלבער קליידונג, וואָס אין ערשטען אַקט, בעגיסט די בלומען, רייניגט זיי פון שטויב און זינגט דאַבײַ שטיל עפּיס אַ יודיש ליעדעל. דוד'ל אין אַ זײַדענער קאַפּאָטע, אין סאַמעט היטעל, קומט אַרײַן פון קיך.

שײַנדעלע (נישט איבעררײַסענדיג איהר בעשעפטיגונג): זעה נאָר, ווי טרוקען ד בלומען זענען, כ'האָב פערגעסען אין דער-פריה זיי צו בעגיסען, און זיי האָבען געמוזט אַזאַ גאַנצען טאָג לײַדען דורשט. ווי מאַט און שוואַך די בלעטלעך הענגען, נעבעך, אַראָב... פּונקט ווי נאָך עפּיס אַ שווערען תּענית.

דוד'ל: און וואָס מײַנסט דו? ס'איז דען נישט אַ שווערער תּענית? (געהט צו צום צווייטען פענכטער) דערמאָן דיר נאָר, סאַראַ היץ הײַנט איז געוועזען (בעטראַכט די בלומען) ווי אײַנגעדאַרט אַלץ איז...

שײַנדעלע: קום נאָר אַהער, וועסט זעהן, ווי שנעל ס'שלינגט אײַן די ערשטע ביסלעך וואַסער, וואָס כ'גיס אַרויף (דוד'ל געהט צו, זי גיסט אַ ביסעל וואַסער) זעהסט, ווי שנעל ס'האָט אײַנגעשלונגען? זעהסט, סאַראַ לעבעלעך ס'זענען געבליבען פון אויבען? שטענדיג, ווען כ'זעה דאָס, דאַכט זיך מיר — נאָר זאָלסט נישט לאַכען פון מיר — אַז די לעבעלעך זענען פּיסקעלעך, וואָס בעטען זיך: „נאָך אַ ביסעלע,

נאָך אַ ביסעלע״ (גיסט) נו, נאַט אייַך, כ׳וועל אייַך ניִשט קאַרגען. נאַט אייַך נאָך. (גיסט)

דוד׳ל: דו ווייסט, כ׳וועל דיך שטעלען צווישען די בלומען, וועסט דו אפשר אויף מיר אויך רחמנות האָבען און מיר עפּיס געבען:

שיינדעלע: וואָס? ס׳דורשט דיך?

דוד׳ל: ניין, מיך הונגערט.

שיינדעלע: ס׳הונגערט מיך אויך. כ׳בין אַ גאַנצען טאָג אַזוי פערנומען געוועזען, אַז כ׳האָב גאָרניִשט געדענקט, אַז כ׳דאַרף צו עסען. נאָר וואַרט, מיר זעמיר גרויסע, שטאַרקע בלומען, און ס׳שאַדט ניִשט, אַז מ׳וואַרט נאָך אַ ביסעל. זיי זענען, נעבעך, קליינינקע, שוואַכינקע און האָבען ניִשט קיין כח לענגער צו וואַרטען. חוץ דעם זענען זיי שענער פון אונז און האָבען דאַריבער פערצוג... און ווי האַלט עפּיס דרינען?

דוד׳ל: די שמשים רוימען צו און מאַכען גרייט צום טיש.

שיינדעלע: אַז אַזוי וועט מען דאָך אודאי באַלד געהן צום טיש?

דוד׳ל: ניין, דאַכט זיך מיר, אַז ס׳וועט נאָך לאַנג דויערען: דער זיידע האָט זיך עפּיס פערמאַכט אין זיין שטיבעל.

שיינדעלע (איבערראַשט איהר בעשעפטיגונג ביי די בלומען): ער האָט זיך גאָר פערמאַכט? היינט, ווען ס׳איז אַ חתונה אין שטוב? ס׳איז דאָך ניִשט זיין נאַטור! שטענדיג אויף אַ קינד׳ס שמחה פיהרט ער זיך דאָך אַזוי איינפאַך... וואָס קאָן דאָס זיין?

דוד׳ל: ס׳איז מיר אויך אַ חידוש. פאַר דער חופה בין איך ביי איהם דרינען געוועזען, האָט ער זיך אָנגעטהון די שבת׳דיגע מלבושים און איז אַרויסגעגאַנגען אין בית-דין שטוב: פון דאָרטען האָט ער געצאָלט צוזאַמען מיט די מחותנים אַהין געהן צום חתן צום באַזינגען. נאָר ניִשט לאַנג דערנאָך איז ער צוריק געקומען, האָט געהייסען אַלע אַרויסגעהן און האָט זיך פערמאַכט. ווען די מאַמעשי האָט דערנאָך אָנגעקלאַפּט, אַז מען געהט צו דער חופה, איז ער אַרויסגעקומען. אָבער באַלד נאָך דער חופה האָט ער זיך ווידער פערמאַכט. די מאַמעשי זאָגט, אַז ס׳איז גלאַט, ווייל ער איז מיד.

שיינדעלע: ס׳קאָן זיין. ביי אַ חתונה, ס׳איז אַ געוויש, אַ געפּילדער — דאָס האָט איהם געקאָנט שאַדען: ער איז דאָך אַ אַלטער

מאַן. (זיִ נעמט זיִך צוריִק צו די בלומען) זעה נאָר, דוד׳ל, דער אַלעֶאַנדער בליִהט. זעהסט דאָ אַ קליין פּאָנטשקעלע? אָ דאָ? ס׳וועט שען בליִהען: האָמיִר שוין פיִנף פיַיערקעס, וואָס בליִהען. וועסט זעהן, וויִ שען דאָ וועט זיַין נאָך איִן אַ צוויי וואָכען, ווען ס׳בליִהעכץ וועט זיִך גוט ענטוויִקלען... דו ווייסט, דיִ מחותּנת׳טע האָט מיִר נעכטען געזאָגט, אַז כ׳דאַרף ניִשט האַלטען קיין בלומען. ס׳איִז, זאָגט זיִ, ניִשט יוהִ־יִשלעך.

דוד׳ל: וואָס? ס׳איִז ניִשט יודיִש צו האַלטען בלומען? וואו האָט זיִ דאָס געזעהן אַזאַ דיִן?

שיינדעלע: ס׳איִז מיִר ניִשט קיין חילק, צו זיִ האָט ערגעץ געזעהן אַזאַ דין אָדער ניִשט? מיִך איִנטערעסיִרט נאָר דאָס, אַז ס׳קאָן טרעפען אַ מענש, וואָס וויל איִן אַלעם נאָר זעהן יודיִשעס. וואָס דו זאָלסט ניִשט פּרובען איִהר צו וויַיזען אָדער צו זאָגען, וועט זיִ קיינמאָל נישט זאָגען, אַז ס׳איִז שען אָדער ניִשט שען, גוט אָדער שלעכט, נאָר שטענדיִג וועט זיִ דיִר זאָגען אויב ס׳איִז יודיִש. ביי איִהר איִז דיִ גאַנצע וועלט איינגעטיילט איִן צוויי טיילען: איין גאַנץ גרויסער טייל ניִשט יודיִש און אַ צווייטער טייל, גאָר אַ קליינער—יודיִש. און אַ מאָדנע בעגריִף האָט זיִ וועגען יודיִש: אַלעס, וואָס איִז נאָר יונג און שען, אַלעס, וואָס לעבט און לאַכט, איִז ביי איִהר ניִשט יודיִש. בלומען זענען ניִשט יודיִש, שען זיִך אָנטהון — ניִשט יודיִש, לאַכען, רעדען, שטיִפען — ניִשט יודיִש — אַ אונסיִמפּאַטיִש מענש. און דו ווייסט? אַזוי וויִ זיִ איִז אונסיִמפּאַטיִש, אַזוי איִז איִהר זוהן, דער חתן, פונקט פערקעהרט. כ׳האָב דאָך נאָך ניִשט גערעדט מיִט׳ן, נאָר שוין בלויז פון אָנזעהן געפעלט ער מיִר: ער האָט אַ שען לעבעדיִג פּנים מיִט אַ פּאָר גוטע קלוגע אויגען. דו האָסט עפּיִס בעאָבאַכטעט ביי דער חופּה, ווען ער איִז געשטאַנען נעבען שרה׳לען? ביידע האָבען זיי אויסגעזעהן אַזוי יונג און פריִש, אַז ס׳איִז געוועזען אַ פערגניגען צו קוקען. אַ זעלטען שען געפּאַסט פּאָר־פאָלק. וואָס, ניין?

דוד׳ל: כ׳ווייס... דאַכט זיִך מיִר, אַז ער איִז פאַר שרה׳לען ניִשט זעהר געפּאַסט. עס איִז טאַקי אַ בע׳חנ׳טער יונגערמאַן און קאָן גוט לערנען — שרה׳לע האָט אָבער געברויכט ניִשט אַזאַ מאַן. ס׳גאַנצע בית־המדרש איִז אויפ׳ן אויסגעגאָסען. ס׳רעדען, ס׳לאַכען,

די תּנועות זײַנע, אַלץ איז בּית־המדרש׳דיג, און חוץ פון דער גמרא איז נישטאָ פון וואָס מיט׳ן צו רעדען.

שײַנדעלע: דאָס איז אמת... נאָר ס׳שאַדט נישט: ער וועט שוין בײַ איהר אַנדערש ווערען, אַבּי זי האָט איהם נאָר ליעב.

דוד׳ל: פון וואַנען ווײַסטו דען, אַז זי האָט איהם ליעב?

שײַנדעלע: דאָס טאָהר מען נישט אויסזאָגען, ס׳איז מײַן סוד. זי האָט איהם ליעב און זי וועט איהם שוין איבּעראַרבּײַטען. אַז ער האָט נאָר אַ גמרא־קעפּעל, וועט ער שוין ווערען בײַ שרה׳לען אַ מענש.

דוד׳ל: נישט אַזוי שנעל ווערט מען אַ מענש.

שײַנדעלע (ענדיגט מיט די בּלומען און נעמט זיך גרייטען צום טיש): טאַקי? און דו, וואָס בּיזט געוועזען צו דער חתונה? נישט קיין פער׳בטל׳ט בּית־המדרש יונגעל?

דוד׳ל: איך בּין עפּיס אַנדערש: איך האָב בּעקומען שײַנדעלע, די אויפגעקלערטע, פאַר אַ לעהרערין.

שײַנדעלע: און ער בּעקומט ווידער שרה׳לע, די אויפגעקלעהרטע, פאַר אַ לעהרערין.

דוד׳ל: יאָ, שרה׳לען, אָבּער נישט די אײַנגעשפּאַרטע שײַנדעלע מיט איהר מאַנסבּילישע קעפּעלע.

שײַנדעלע (שטעלט זיך אָב): אַזוי? אַזוי שטאַרק האַלטסטו פון מײַן קאָפּ, אַז דו קרוינסט איהם אַזש מיט׳ן טיטול „מאַנסבּילישער"? כ׳האָב דאָס גאָרנישט געוואוסט.

דוד׳ל: נו, און איצט, אַז דו ווייסט עס, וועסט דו ערשט אויף ס׳נײַ קריגען חוצפּה?

שײַנדעלע: און וואָס זאָגסטו? מעג נישט אַ צרה׳דיגע, זינדיגע יורענע קריגען חוצפּה, ווען זי האָט די זכיה צו געהערען צו ר׳ דוד׳ל דעם וואוילערנער, דעם רבי ר׳ העשעלעס אַ אײניקעל, אַז זי האָט אַ מאַנסבּילישען קאָפּ?

דוד׳ל: אַז דו לאַכסט פון מיר, וויל איך שוין גאָרנישט מיט דיר רעדען. כ׳וועל בּעסער עסען, ס׳הונגערט מיך. (זעצט זיך צום טיש).

שײַנדעלע: אַז דו פערשטעהסט כאָטש, אַז כ׳לאַך פון דיר... דו האָסט אַזאַ זאָג אַוועקגעגעבּען „מאַנסבּילישער קאָפּ", פונקט

ווי די מענער וואלטען געוועזען עפּעס אַנדערע העלערע בעשעפּעניששען פון אונז ווײַבער און ווי אײַערע קעפּ וואלטען געוועזען בעסערע און געזונדטערע. (זי זעצט זיך צום טיש. דוד׳ל נעמט עפּיס צו עסען, זי, דערלאנגט איהם א שטיק טאָרט) עס בעסער דאָס.

דוד׳ל: נײַן, עס דו, דו ביסט דאָך אַ נאַשער.

שײַנדעלע: עס, עס, ס׳איז דאָ פאַר מיר אויך. (זי שטעהט אויף, געהט צום פענסטער און קוקט ארויס) ל׳זוײַס גאָרנישט, וואָס די דינסט זיצט עפּעס אַזוי לאַנג מיט׳ן קינד אין וואלד...

דוד׳ל: און וואָס איז דען, אַז זי זיצט מיט׳ן אַ ביסעל לענגער? די לופט איז דאָך אַזוי ווארים.

שײַנדעלע (זעצט זיך צוריק צום טיש): און אַזוי, ווי זעהט ער אוים, דער חתן? דו האָסט דאָך גערעדט מיט׳ן, זעהט ער אוים צופריעדען?

דוד׳ל: יאָ, ער זעהט אויס זעהר צופריעדען, ס׳לאַכט אַלץ אין איהם.

שײַנדעלע: זעהסט? און דו זאָגסט, אַז ער איז אַ בטלן!

דוד׳ל: אַז ער איז אויפגערוימט און לאַכט, איז ער שוין נישט קיין בטלן!

שײַנדעלע: אַוודאי! ווען ער וואָלט געוועזען אַזאַ בטלן, ווי דו זאָגסט, וואָלט ער נישט צופריעדען געוועזען און נישט געלאַכט, בעקומענדיג אַ נישט פרום ווײַב. אַז ער איז צופריעדען, איז אַ סמן, אַז ער וויל דאָס. מעהר לײַט אַלס דו. געדענקסט, ווי דו ביזט נאָך דער התונה אַרומגעגאַנגען אָהן קאָפּ און וויפיעל מאָל דו האָסט געוויינט און געבעטען, אַז כ׳זאָל צוליעב טהון און אָנטהון אַ שײַטעל?

דוד׳ל: דו ווייסט גאַנץ גוט, אַז כ׳האָב דאָס געטהון נישט ווײַל כ׳האָב טאַקי געמיינט, אַז מ׳טאָהר נישט אַנדערש, גלאַט כ׳האָב נישט געוואָלט, אַז אַ גאַנצע שטאָדט זאָל האָבען צו רעדען.

שײַנדעלע: אַהאַ, דער מאַמעס זוהן! וויל מיט יעדערן גוט זײַן, אַלע צופריעדענשטעלען, כדי די שטאָדט זאָל נישט האָבען צו רעדען, האָסטו געוואָלט אָפּפערען מײַן קאָפּ האָר? (געהט צום פענסטער, קוקט ארויס און זעצט זיך צוריק צום טיש)

דוד׳ל: דו מײַנסט, אַז ס׳איז גרינג צו געהן געגען אַ גאַנצע שטאָדט? דו ווייסט גאָרנישט, וואָס דאָס איז צו זעהן שטענדיג אַרום

זיך שטעלענדע בליקען — ווארום די גאנצע שטאדט זענען דאך מיר דעמאלט געוועזען שונאים!

שיינדעלע: כ׳פערשטעה דאס נישט. וואס האסט דו געברויכט דיר צו מאכען פון דעם, וואס עמיץ איז דארט בייז אויף דיר? די אלע מענשען זענען דאך דיר פרעמד, דו האסט מיט זיי קיין שום געשעפטען, דו דענקסט אנדערש ווי זיי, לעבסט אנדערש ווי זיי — וואס קאן דיך ארען, אז אזעלכע ווילד פרעמדע מענשען קוקען בייז? קוים האסט דו נאר געוואוסט ביי דיר, אז דו טהוסט גוט, האסט דיך וועגען זיי נישט געברויכט צו קימערען. נאר דאס אלץ איז, ווייל דו האסט אזוי ווייניג ענערגיע. א קינד זאל אויף דיר קרום קוקען, פאלסט דו שוין איבער די הענד. דו ווייסט — כ׳ווער א סך מאל אזש בייז אויף דיר. וואס איז דאס, אז א מענש, ווי דו, זאל נישט האבען קיין פולען ווילען? איבער א קרומען בליק ביזט דו גרייט זיך אבצוזאגען פון כ׳ווייס וואס. דו ביזט א הייסער ציוניסט און זאגסט, אז ווען דו זאלסט נאר וויסען, אז ס׳וועט עפּיס העלפען, וואלסט דו מיט פערגניגען אוועקגעגעבען דארויף אלעס, וואס דו פערמאגסט — און כ׳קאן דאך דיך און ווייס, אז דו מיינסט עס ערנסט — און דאך, טאמער הייבט מען נאר אן עפּיס צו רעדען אין שטאדט, ווערסט דו באלד אוים מענש און וואלסט שוין גערן געוואלט, אז מ׳זאלמיר אלץ אוועקווארפען. דו זאגסט עס מיר נישט קיינמאל, ווייל דו שעהמסט דיך, אבער איך לייען עס יעדעס מאל אראב פון דיין פנים.

דוד׳ל: הכלל, וואס זאל איך טהון, אז כ׳בין שוין אזוי?

שיינדעלע: ווי הייסט, דו ביזט שוין אזוי? אבער דו ווייסט, אז דאס טויג נישט, דארפסט דו זעהן, דו זאלסט דיך איבערארבייטען. זעה נאר, איך בין נאר א יודענע, האב נישט געהאט די זכיה צו געהערען צום געקריינטען מין מאנסבילען און דאך בין איך פעסט. דערמאן דיך נאר, וואס איך האב געהאט אויסצושטעהן דעמאלט נאך דער חתונה: די עלטערן מיינע האבען מיך געוואלט פאטשען און זענען אוועקגעפאהרען ברוגז, נישט געזעגענדיג זיך מיט מיר, דער אלטער שווער, דער זיידע דיינער, האט מיך געסטראשעט מיט א גט; די שוועסטערן דיינע זענען נאך דעמאלט געוועזען פרום און זענען אויך געגאנגען פון מיר פון דערווייטענס, און איך האב מיך

אַרומגעדרעהט, ווי אַ שאָטען אָן דער וואַנד, נישט האָבענדיג קיינעם אויסער דיך און דיין מוטער; אויף דער גאַס האָט מען מיר נאָכגעטייט מיט די פינגער, אין שוהל בּיים דאַוונען דאָבען זיך אַלע אָבּגערוקט פון מיר, — און איך האָב אויף דעם אַלעם נישט געקוקט און האָב מיינס אויסגעפיהרט.

דוד'ל: דו בּיזט טאַקי...

שיינדעלע (איבּערהאַקט איהם): און דערנאָך, ווען ל'בּין געגאַנגען גריני־דען דעם ציוניסטען־פעראיין מיט דער בּיבּליאָטעק? דעמאָלט האָט דאָך טאַקי די גאַנצע שטאָדט געקאָכט! דו האָסט געזאָגט אַז מ'וועט מיך פערשטיינען, און איך אַליין האָב אויך געמיינט, אַז ווער ווייסט, סאַרא סקאַנדאַלען ס'וועלען זיין — און דאָך זעהסט, מ'האָט מיר שוין היינט העכער פיערציג מיטגליעדער. און אפילו היינט יאָגט מען מיך ווייניג אַרום? וויפיעל מאָל קומט מיר נאָך היינט אויס, זיצענדיג אין שוהל, צוהערען, ווי הינטער מיר שעלט מען מיך?

דוד'ל: דו בּיזט טאַקי אַ אויסנאַהם. פאַר דאָס רופען מיך דאָך דיך די איינגעשפּאַרטע שיינדעלע.

שיינדעלע: ס'איז נישט אמת: ל'בּין גאָרנישט קיין אויסנאַהם. די אַלע, וואָס זענען צוגעשטאַנען צו אונזער פעראיין, ליידען נישט ווייניגער, אַלס איך, און דאָך האַלטען זיי זיך פעסט, קעמפּפען פאַר זייער אידעען.

דוד'ל: יאָ, זיי האַלטען זיך פעסט אַזוי לאַנג, ווי זיי האָבען דיך, אַז דו זאָלסט זיי אַלע מינוט אויפמונטערן. אסתּר'ל איז אויך געוועזען פעסט אַזוי לאַנג, ווי זי איז היע געוועזען, און היינט טראָגט זי אַ שויט בּיז אין די אויגען.

שיינדעלע: אסתּר'לען לאָז געהן, זי איז דיזעלבּע, וואָס געוועזען. איהר'ס איז נאָר אַ רחמנות... דן ווייסט? מ'האָט איהר אָבּגעשוירען די האָר, ווען זי האָט געהאַט היץ און האָט גאָרנישט...

(ס'קומען אַריין לאה'לע, גוטשיא און חנה'לע).

אַלע: גוט נ'אָבענד!

לאה'לע: אַזוי! זי זיצט זיך דאָ מיט'ן מאַן און עסען, און מיר דרעהען זיך אַרום און האָבען נישט, וואו צו זיין.

שײַנדעלע: גוט נ׳אָבענד, גוט יאָהר! זעצט אײַך. גאַנץ גוט, וואָס איהר זענט אַרײַנגעקומען: ס׳וועט אַ ביסעל הײמליך זײַן.

גוטשיאַ: אַודאי! דו וועסט דיר זיצען און עסען, און מיר וועלען דיר מאַכען הײמליך?

שײַנדעלע: געראָטען, ס׳איז טאַקי נישט קײן יושר אַזוי. כ׳וועל אײַך דעריבער עפּעס פאָרשלאָגען: עסט מיט.

גוטשיאַ: אָ, נײן, אַ דאַנק. מיר וועלען נישט עסען. זאָג אונז בעסער, וואָס מ׳זאָל מיר טהון, ס׳זאָל נישט זײַן אַזוי לאַנגוויַליג. דו ווייסט, מיר דרעהען זיך אַרום שוין אפשר אַ שעה, נישט האָבענדיג, וואו צו זײַן. דרינען זענען אָנגעשטעלט טישען מיט בענק, און די שמשים פאָרען זיך אַרום זײ, די מחותנים זענען דרינען בײַ חתן כלה, און מיר דרעהען זיך אַרום און געגעצען.

שײַנדעלע: פאַרוואָס זענט איהר דען נישט באַלד דאָ אַרײַנגעקומען? איהר ווייסט דאָך, אַז איך בין אַ גוטינשקע און וואָלט אײַך אַרײַנגעלאָזט.

לאה׳לע: טאַקי אַ גוטע.

גוטשיאַ: איך האָב טאַקי באַלד געזאָגט, מ׳זאָל מיר דאָ אַרײַנגעהן... איבערהויפּט האָמיר דאָך דאָ מענער געזעלשאַפט, דוד׳ל איז אַ גאַנץ פײַנער קאַוואַליער.

דוד׳ל: אָבער געדענק אָן גאָט! איך אײנער בײַ אַזוי פיעל דאַמען? כ׳בין דאָך נישט זיכער מיט׳ן לעבען!

שײַנדעלע: האָב נישט מורא, דוד׳ל: זי האָט דאָך נאָר אַ שפּאַס געמאַכט. פערשטעהסט דו דען נישט אַלײן, אַז פאַר גוטשיאַ׳ן פּאַסט נישט אַ קאַוואַליער אין אַ זײַדענער קאַפּאָטע מיט אַ סאַמעט היטעל? זי איז דאָך עפּעס אונזער פּאָלקע! זי הײסט שוין נישט גיטעל, נאָר גוטשיאַ! דו הערסט? גוטשיאַ הײסט זי!

גוטשיאַ: טשעפּע נישט, שײַנדעלע, וואָרען אַז נישט, וועל איך דיר צו דײַן נאָמען אויך צוזעצען אַ פּאָלנישע ענדונג.

שײַנדעלע: דו קאָנסט דאָס נישט טהון. ווי וועסט דו מיך רופען? שײַנדרשיאַ? ס׳זאָגט זיך עפּיס נישט שעהן.

גוטשיאַ: כ׳וועל דיך רופען סאָלאָמעאַ.

שײַנדעלע: סאָלאָמעאַ? דאָס קלינגט שוין ווי אַ גאַנץ אַנדערער נאָ-

מען. וויפיעל איך ווייס, געהט נאָך נישט דיין אַסימילאַטאָרישע טהעַ-
טיגקייט אויף אַזוי ווייט. זעהסט, כ'האָב נישט וואָס מורא צו האָבען
פאַר דיר.

לאה'לע: מ'ברויך גוטשיאַ'ן צו בעשטראָפען, ווייל זי האָט געזאָגט,
אַז זי וועט אונזער ציוניסטישע פיהרערין רופען מיט אַ
נישט יודישען נאָמען.

אַלע: יאָ, יאָ, מ'מוז זי בעשטראָפען.

לאה'לע: אַלזאָ, מען מאַכט אַ זיצונג, כדי צו בעקלעהרען, וואָס סאַ-
ראַ שטראָף ס'קומט איהר. דוד'ל, אונזער איינציגער קאַוואַ-
ליער, וועט זיין פאָרזיצענדער.

דוד'ל: ניין, איך וועל זיין דער בעשולדיגער: זי האָט מיין ראַמע
בעליידיגט.

לאה'לע: גוט, וועל איך זיין פאָרזיצענדע. דער בעשולדיגער האָט
דאָס וואָרט!

דוד'ל (מיט אַ שמייכעל צו גוטשיאַ'ן): וואָרט, איך וועל דיר דאָ אַריינלע-
גען. (צו אַלע) געעהרטע ריכטער! דער פערברעכען, וועלכען די
בעשולדיגטע איז בעגאַנגען, איז זעהר גרויס, און די שטראָף
מוז דעריבער אויך געווּנג גרויס זיין. כ'לעג פאָר, אַז מיר אַלע
זאָלען זי גאַנצע דריי טעג רופען מיט איהר פרימיטיווען, יודי-
שען נאָמען „גיטעל".

אַלע: בראַוואָ! בראַוואָ! גערעכט! בראַוואָ!

שיינדעלע: ניין, דאָס איז צופיעל. איך בין די בעשולדיגטע און האָב
דאָס רעכט איהר אַ טייל שולד צו שענקען. כ'פערלאַנג
נישט אַזאַ שטרענגע שטראָף. כ'וועל מיך בעגניגען לאָזען, אַז די בע-
שולדיגטע זאָל קויפען פאַר פופציג קאָפּיקעס הערצל'ס מאַרקעס.

געשרייען: ניין, דאָס איז ווייניג! ווייניג!

לאה'לע: לאָמיר הערען, וואָס די בעשולדיגטע זאָגט, בעשולדיגטע!
דו האָסט דאָס וואָרט.

גוטשיאַ: פיעל געעהרטע ראַמען און זיידען סאַמעטענער קאַוואַליער!
כ'אָנערקען זעלבסט, אַז מיין פערברעכען איז גרויס און בין
דעריבער גרייט צו נעמען אויף זיך ביידע פאָרגעלייגטע שטראָפען:
כ'נעהם פאַר פופציג קאָפּיקעס מאַרקעס און בעשטעה, מ'זאָל מיך גאַנצע

דריי טעג רופען „גיטעל" (געשרייען: בראַוואָ)!

שיינדעלע (דערלאַנגט איהר מאַרקעס): אַז אַזוי, ביזט דו אַ וואויל מיידעל.
נאָר זאָלסט זיי אַליין מיט דיין האַנד פערברענען!

דוד׳ל (דערלאַנגט אַ ברענענד שוועבעלע): איך וועל אויך האָבען אַ שטיקעל
חלק אין דער מצוה: כ׳רערלאַנג פייער.

(גוטשיאַ צינדט אָן די מאַרקעס און האַלט זיי אין האַנד, ביז זיי
פערברענען זיך איננאַנצען).

אַלע: בראַוואָ! גוטשיאַ איז אַ ציוניסטקע! בראַוואָ! (געלעכטער)

שיינדעלע: וואָס לאַכט איהר? גוטשיאַ איז אַ בעל תשובה, און מיר
דאַרפען זי צו נעמען פריינדליך. (צו גוטשיאַ) קוק נישט,
וואָס זיי לאַכען. פיהר דיך ווייטער אָרענטליך, וועסט דו
זיין אַ וואויל קינד, און מ׳וועט דיך ליעב האָבען.

לאה׳לע: אַלזאָ, איין העלפט שטראָף איז שוין אויסגעפיהרט געוואָרען
און כ׳וויל גלויבען, אַז די צווייטע העלפט וועט ווערען
אויסגעפיהרט פינקטליך. כ׳ערקלער די זיצונג אַלס געשלאָסען.

גוטשיאַ: ניין, נאָך נישט שליסען! מען מוז אָנקלערען, וואָס צו
טהון ביז׳ן טישען.

שיינדעלע: גערעכט. ווי דוד׳ל זאָגט מיר, וועט נאָך לאַנג דויערען
צום טישען, און זיך גלאַט אַזוי אַרומדרעהען ביז דעמאָלט
איז נישט קיין יושר.

דוד׳ל: לאָז יעדער עפּיס פאָרלעזען.

שיינדעלע: אַך, וואָס פעלט דיר איין! דאָס איז אויך היינט צו
ערנסט,

לאה׳לע: ער וועט שוין באַלד זאָגען, אַז יעדער זאָל אויסזאָגען אַ
בלעטעל גמרא.

דוד׳ל: דאָס וועל איך נישט זאָגען, וואָרען כ׳ווייס, אַז איהר קאָנט,
נעבעך, נישט.

גוטשיאַ: לאָמיר שיקען נאָך דער מוזיק און מ׳וועמיר טאַנצען.

אַלע: יאָ, יאָ, אויסגעצייכענט, זעהר גוט.

שיינדעלע: דו ווייסט? דו האָסט אַזוי גוט געזאָגט, אַז כ׳בין גרייט
דיר צו שענקען די שטראָף און דיך ווידער רופען גוטשיאַ.
נו, פאַניע קאַוואַליערשוע! דו האָסט געהערט, וואָס סאַראַ

בעשׂלום דיִ דאַמען האָבען אָנגעטומען, און דו ביזט נאָך דאָ? לויף געשווינד און ברענג דיִ מוזיק.

חנה'לע: דו האָסט ניִשט וויַט צו געהן: דיִ מוזיקאַנטען זענען דרויסען אויפ'ן הויף. נו, לויף!

דוד'ל: יאָ, לויף — איַצט צום שיקען בין איך קאַוואַליער, דערנאָך, ווען ס'וועט קומען צום טאַנצען, וועט איהר אייך נעמען אַנדערע קאַוואַליערען.

גוטשיאַ: פאַרדעם בייַנאַכט, בייַם מצוה־טענצעל, וועסט דו שוין זיַין אַ רעכטער קאַוואַליער. (דוד'ל אָב)

שיינדעלע: לייַדער, וועט ער דאָס אויך ניִשט האָבען. כ'האָב שוין געזאָגט דער מחותנת'טע, זיִ זאָל ניִשט הייסען אָנרופען צום מצוה־טענצעל קיינעם, אויסער דעם עלטער־שוועהר, דעם מחותן און דעם חתן. מעהר קיינעם.

חנה'לע: און דיִ מחותנת'טע וועט בעשטעהן?

שיינדעלע: זיִ וועט מוזען בעשטעהן! כ'האָב איהר געזאָגט, אַז אויב מ'וועט נאָך עמיצען אָנרופען, וועט מען נאָר מאַכען מענשען רעדען, וואָרען דיִ כלה וועט ניִשט געהן.

לאה'לע: און איך זאָג דיר, אַז ס'בלייַבט נאָך ניִשט אַזוי. וועסט זעהן, ס'וועלען זיַין גע־טענה־לצער.

שיינדעלע: און לאָז זיַין! וואָס דען? לאָזען טהון מיט שרה'לען אַליין, וואָס ס'וועט זיִ געפעלען? דערמאָן דיך נאָר, צו טאַנצען מיט מענשען, וועלכע דו קאָנסט רעכט ניִשט! און נאָך סאָראַ טאַנצען? זיִ וועט שטעהן מיט אַ טיכעל אין דער האַנד, און אַלע מינוט וועט אַ אַנדערער צו געהן, אָננעמען פאַר'ן טיכעל און וועט נאָך מיט איהר אַ דרעה אַרומגעבען, ווי עפּיס... ס'איז דאָך אַזוי מיאוס!

גוטשיאַ: דו האָסט נאָך ניִשט גוט געטהון: דו האָסט געברויכט צו זאָגען, אַז מ'זאָל גאָרניִשט אָנרופען, קיינעם ניִשט.

שיינדעלע: גאָרניִשט וואָלט מען מיך ניִשט געהאָרכט: ס'איז אַ יודישער מנהג.

חנה'לע: דוד'ל זיצט דאָך עפּיס אַזוי לאַנג?

לאה'לע: ער וועט אודאי באַלד קומען. אָבער וואָס העמיר טאַנצען?

גוטשיאַ: לאָמיר מאַכען אַ מצוה־טענצעל! דוד'ל וועט זיַין דיִ כלה,

ער װעט זיצען מיט א טיכעל אין האנד, און יעדעס מאל װעט מען אנרופען א אנדערער צום טאנצען.

שײנדעלע: אך! װאס פאלט דיר אײן? פון א יודישען מנהג דארף מען נישט מאכען קײן שפאס: דאס װאלט געהײסען שפא־סען פון זיך זעלבסט, װעה היט דיך! אויב דו װעסט נאך אמאל זאגען עפּיס אזעלכעס, װעל איך דיך װידער רו־פען גיטעל.

חנה׳לע: לאמיר טאנצען א לאנסער. דאס איז א גאנץ שענער טאנץ.

אלע: יע, טאקי, א לאנסער. אויסגעצײכענט.

לאה׳לע: איהר װײסט? כ׳האב הײנט א גאנצען טאג אײנמאל געטאנצט.

שײנדעלע: איך האב קײן אײנמאל אויך נישט געטאנצט. כ׳בין כסדר געװעזען פערנומען.

גוטשיא: איך האב יא צײט געהאט, האט מען מיך אבער אריינגע־שטעלט אין א רעדעל — קלעצער, נישט קײן טענצערינס. מ׳האט געברויכט צושפאנען צו יעדער בעזונדער א פאר פערד, כדי זי פון ארט צו ריהרען. כ׳האב גערן געזעהן, אז כ׳דרעה מיך ארוים.

חנה׳לע: ס׳איז גלאט געװעזען אזוי ענג, אז מ׳האט נישט געהאט, װאו א פוס צו שטעלען.

לאה׳לע: אבער צו א לאנסער דארף מען דאך אכט פערזאן, און מיר זענען דא נאר פיער?

חנה׳לע: מ׳װעט צו נעמען אסתר׳לען און די מחותנת׳טעס דרײ טעכטער.

שײנדעלע: אסתר׳ל שלאפט; דער קאפ טהוט איהר װעה.

לאה׳לע: די מחותנת׳טעס טעכטער װעלען אויך נישט אריינקומען: די מוטער װעט זײ נישט לאזען, זי װעט מורא האבען, זײ זאלען נישט קאליע װערען דא בײ אונז. (צו שײנדעלען) דו האסט בעמערקט, אז זײ האבען זיך אינגאנצען געהאלטען פון דיר פון דער־װײטענס? זײ האבען מורא געהאט, אז דאס בלױזע אנריהרען אן דיר װעט זײ שאדען.

גוטשא: אוי, זענען דאס כשרה בהמה׳לעך! הײנט אין דערפריה זענען זײ אפשר צװײ שעה געשטאנען און גערדאװענט. מיט די גראבע סדורים אין האנד האבען זײ אויסגעזעהן אזוי קאמיש, אז

כ'האָב מיך קוים געקאָנט איינהאַלטען פון לאַכען.

שווינדעלע: און איך זעה נישט, פון וואָס דו האָסט דאָ געהאַט צו לאַכען. וואָס איז דאָ קאָמישעס, ווען אַ מענש איז פרום און דאַווענט? איך דאַווען אויך יעדען טאָג.

גוטשאַ: מילא, פון דיר איז דאָך נישטאָ, וואָס צו רעדען. דו האָסט דאָך אָפּט אַזעלכע מאָדנע איינפאַלען. דיר קען נאָך געפעלען דאָס, וואָס די אויסגעגעבענע טאָכטער טראָגט אַ טיעפע קופּקע?

שווינדעלע: אודאי געפעלט עס מיר! זי...

גוטשיאַ: וואָס? ס'געפעלט דיר? נו, האָסט דו טאַקי אַ גוטען גע-שמאַק. אַ ווייבעל פון צוואַנציג יאָהר אין אַ קופּקע! חאַ-חאַ-חאַ! אַ שען יונג פּנים'ל בעהאַלטען ביז אין די האַלבע אויערען אין אַ הייבעל! חאַ-חאַ-חאַ! און איהר געפעלט דאָס!

שווינדעלע (מיט אַ געלעכטער): אָבער מיר געפעלט נישט דאָס הייבעל! כ'האָב פיינד קופּקעלעך נישט ווייניגער, אַלס דו. (ערנסט) דאָך וועל איך נישט לאַכען פון דער מחותנת'טעס טעכטער. דערמאָן דיך נאָר: זי איז יונג, שעהן, פול מיט לעבען, זי וויל און קאָן גע-פעלען מענשען — און דאָך, ווען איהר גלויבען, איהר פרומקייט...

גוטשיאַ: זאָג פאַנאַטישקייט.

שווינדעלע: אמת, ס'איז טאַקי נאָר פאַנאַטישקייט, אָבער זי גלויבט דאָך אין דער פאַנאַטישקייט ערנסט און צוליעב דעם גלויבען האָט זי זיך ספּיעשעט און אָנגעטהון אַ קופּקע — דאָס איז פון איהר אַ כח און זי פערדיענט, מ'זאָל זי דאַפיר שעצען, נישט אויסלאַכען.

גוטשיאַ: לויט דעם קומט דאָך אויס, אַז מ'ברויך דיין עלטער-שוועהר אויך צו שעצען פאַר זיין משוגה'דיג פיהרעכץ? ער לעבט אַזוי פיעל יאָהרען, ווי אַ פּוסטעלניק אָבגעזונדערט פון דער גאַנצער וועלט, זיצט שטענדיג פערמאַכט איינער אַליין אין פערברענגט ס'רוב טעג אין פאַסטען — צו דעם דאַרף מען אויך אַ כח!

שווינדעלע: אודאי! דעריבער טאַקע מוז יעדער ערליכער מענש פיה-לען צו איהם בלויז אַכטונג.

גוטשיאַ: טאַקע? נאָר פאַרוואָס דען רעכענסט דו דיך מיט איהם אַזוי ווייניג? פאַרוואָס, ווען ער האָט דיך געהייסען אָנטהון

אַ שײַטעל, האָסט דו נישט געוואָלט איהם האַרכען?

שיינדעלע: דו ווייסט, וואָס כ'וועל דיר זאָגען? אַזוי לאַנג דו האָסט געהײַסען גיטעל, ביזט דו געווען אַ גאַנץ קלוג מײדעל, נאָר צײַט דו האָסט דיר דעם נאָמען געענדערט, האָט זיך דיר אויך דער שכל פערדרעהט. יעדער מענש, וואָס זײַנע איבערצײַגונגען זענען בײַ איהם טײַער, מוז קאָנען שעצען אויך זײַן ערליכען געגנער. אַז מײַן עלטער-שוועהר'ס איבערצײַגונגען זענען ערליכע, אַז מיט דעם, וואָס ער זאָגט און טהוט, מײנט ער נישט זיך פאַר עמיצען צו פערשטעלען, כדי צו בעקומען עפּיס אַ געצאָהלט דאַפיר, נאָר גלויבט ווירקליך, אַז אַ יוד דאַרף אַזוי זײַן — דאָס, גלויב איך, ווייסט דו אויך מורה זײַן. און אַז כ'זעה נאָך, דאָס דער ערשטער, צו וועמענס לעבען ער וויל צופּאַסען זײַנע איבערצײַגונגען, איז ער אַלײן און זאָגט זיך אָב צוליעב זײ פון אַלע וועלטליכע פערגניגענס — מוז איך איהם שעצען, אַלס ערליכען און ענערגישען מענש. אָבער פון דעם איז נאָך נישט געדרונגען, אַז איך טאָר נישט האָבען מײַן אײגענעם גאַנץ אַנדערען בליק אויף דער וועלט, וועלכער זאָל מיר נישט וועניגער טײַער זײַן און...

(ס'קומט אַרײַן דוד'ל מיט אַ פערזאָרגט פנים).

לאה'לע און חנה'לע (וועלכע האָבען צווישען זיך עפּיס גערעדט): נו, וואו האָסט דו די כלי-זמרים?

דוד'ל: זײ זענען שוין אהײם געגאַנגען. כ'האָב דעם שמש געשיקט נאָך זײ.

גוטשיאַ: אַ שאָד. ס'וועט אוראי דויערן ווי לאַנג, ביז זײ וועלען קומען.

חנה'לע: כ'וועל דערווײַל געהן מיך איבערטהון.

שיינדעלע: איך וועל מיך אויך איבערטהון, כ'האָב נישט ליעב מיך אַרומצוטראָגען מיט אַזאַ לאַנגען טרען. איהר ווייסט וואָס? לאָמיר זיך אַלע איצט איבערטהון, וועט מען שוין קאָנען טאַנ-צען ביז'ן טישען.

גוטשיאַ, לאה'לע: דאָס איז גלײַך, מ'וועט נישט ברויכען זיך דער-נאָך צו אײַלען.

חנה'לע: נו, קומט, לאָמיר נישט פערברענגען.

לאה׳לע (געהענדיג צו דער טהיר): מאַך דיך דאָ גרייט, שיינדעלע. מיר קומען באַלד צוריק. (לאה׳לע, גוטשיאַ און חנה׳לע אָב).

שיינדעלע (ציהט אַרויס די נאָדלען און קעם פון איהרע האָר. שרייט נאָך): געדענקט, ברענגט מיט נאָך פיער פּערזאָן!

דוד׳ל: דו האָסט וויעדער אָנגעמאַכט אַ עסק! שטענדיג מוזט דו דיך פיהרען אַזוי, אַז מ׳זאָל האָבען מיט דיר צו טהון!

שיינדעלע: וואָס איז?

דוד׳ל: צו וואָס האָט דיר געטויגט זיך צו מישען אין שרה׳לעס געשעפטען און צו מאַכען אַ גע׳מענה׳כ׳ן מיט דער מחותנת׳טע? שרה׳לע איז דאָך שוין קיין קליין קינד און קאָן זיך איהר שטעדטעל בעשטעהן! פאַרוואָס זיצט זי זיך שטיל און שטעלט נאָר אַלץ דיך אַרויס?

שיינדעלע: אָבער וואָס איז דען?

דוד׳ל: וואָס ס׳איז? געה אַריין, וועסט דו הערען, וואָס ס׳אַרא קאָך ס׳טהוט זיך דרינען. וואָס דער זיידע איז געוועזען ביז איצט פערמאַכט, איז אויך געוועזען איבער דעם. די מחותנת׳טע האָט איהם אָנדערצעהלט גאַנצע מעשיות אויף דיר, און ער האָט נאָך פאַר דער חופּה געוואָלט צו דיר אַריינגעהן, נאָר די מאַמעשיי האָט איהם קוים איינגעהאַלטען. איצט איז די מחותנת׳טע שוין ווי דער דרינען ביי איהם, מיט אַ נייע מסירה: דו האָסט אָנגערעדט שרה׳לען, זי זאָל נישט וועלען עסען קיין קעסט, נאָר זאָל זיך באַלד מאַכען אַ געשעפט. און אַלץ נאָר אויף דיר! אויף שרה׳לען פערצעהלט זי גאָרנישט, שרה׳לע זאָגט זי, איז אַ יודיש ווייבעל, און נאָר דו לערנסט זי דאָס אַלץ.

שיינדעלע: אַזוי? גאַנץ גוט. ס׳איז גלייכער, אַז זי לעגט אַלץ אַרויף אויף מיר. איך וועל מיר שוין העלפען. אַבי זי לאָזט נאָר שרה׳לען צורוה.

דוד׳ל: איך וויל אָבער נישט, אַז מ׳זאָל דיך שטענדיג אַרומשלעפען! כ׳וויל נישט, אַז יעדערער זאָל האָבען מיט דיר צו טהון.

שיינדעלע: דו ווייסט, וואָס כ׳וועל דיר זאָגען? ס׳וואָלט שוין צייט געוועזען, דו זאָלסט ווערען אַ ביסעל מעהר מענש. ס׳וואָלט שוין צייט געוועזען, דו זאָלסט דיך אָנהויבען צו פיהרען לויט

דײַן אײגענעם פערשטאַנד און נישט קוקען אַלץ, וואָס מענשען זאָגען. זאָג מיר, כ׳בעט דיך, וואָס האָסט דו מורא? וואָס אַרט דיך, אַז די מחותנת׳טע איז בײז?

דוד׳ל: און דער זײדע?

שײנדעלע: דער עלטער-שװעהר? זײנ׳ס איז מיר טאַקע אַ רחמנות. ער מײנט דאָך עס ערנסט און האָט אודאי דאַפּון יסורים. איך בין איהם אָבער גאָרנישט שולדיג. איך גלױב אין מײנעם נישט װעניגער, אַלס ער אין זײנעם.

דוד׳ל: אָבער פאַרװאָס שטעלסט דו דיך אַרױס פאַר יעדען? גאַנץ געגוג שונאים האָסט דו אָהן דעם. צו װאָס זאָלסט דו דיר נאָך אײנ קױפען שונאים פאַר יענעמס װעגען? צו װאָס טױג דיר דאָס?

שײנדעלע: כ׳בעט דיך, דוד׳ל, רעד נישט מעהר. װאָס זאָגסט דו? כ׳זאָל לאָזען, שרה׳לע זאָל עסען אַ פאָר יאָהר קעסט, און דער מאַן איהרער זאָל זיך דורך דער צײט אַרומדרעהען אין בית-המדרש און װערען צום איבעריגען פער׳בטל׳ט. און דערנאָך, װען זי װעט שױן האָבען עטליכע קינדערלעך און װעט זײן אַ גרױסע געבראָכענע, װעט זי ערשט מיט אַ מאַן אַ בטלן געהן זוכען אַ געשעפט? און דאָס זאָגסט דו, אַ ברודער? שעהם דיך! כ׳האָב שױן עטליכע מאָל געהערט פון דיר די זעלבע פראַגע, צו װאָס דאָס טױג מיר. װען כ׳האָב אָנגעהױבען אַרײַנצוגעװעהנען צו מיר עטליכע מײדלעך און האָב זײ יעדעס מאָל עפּיס פאַרגעלעזען, האָסט דו אױך געפרעגט דאָס זעלבע. לױט דיר, קומט אױס, אַז יעדער מענש דאַרף זײן אַ צדיק אין פעלץ און דאַרף נאָר קוקען זיך צו װאַרעמען. די װעלט װאָלט שעהן אױסגעזעהן, װען אַלע מענשען װאָלטען אַזױ געװעזען.

דוד׳ל (שװאַך און אַ ביסעל פערשעמט): מילא, פיהר װי דו פערשטעהסט... װעסט זעהן, דו װעסט אַמאָל איבערציהען ס׳שטריקעל.

שײנדעלע (צעלאָזט זיך די האָר און זעצט זיך צום שפּיגעל מאַכען די פריזורע): פערשטעל דיך נישט פאַר ערגער, אַלס דו ביזט. כ׳װײס דאָך, אַז אינװעניג ביזט דו שױן מודה, דאָס איך בין גערעכט, און זעהסט אַלײן, אַז דו האָסט שלעכט געזאָגט — װאָרען דו ביזט דאָך נישט קײן שלעכטער — טאָ צו װאָס ענטפערסט דו װײַטער?... ברענג מיר אַרײַן אַ פּעקעלע האָר-נאָדלען, ס׳ליגט דרינען אױפ׳ן װאַש-טיש.

דוד׳ל (געהט צום שלאָף־חדר) : יאָ, דו ביזט טאַקע גערעכט ; (שוין פון שלאָף־חדר) אָבער ס׳ווילט זיך נישט זיין שטענדיג ביי מענשען אין מויל (צוריק אַרויסקומענדיג), נאָר דו מוזט שטענדיג אויספיהרען. (גיט איהר די האָר־נאָדלען).

שיינדעלע : וויל נאָר, ווערסט דו אויך אויספיהרען.

(דוד׳ל שטעהט אַ ווײַלע אונטער שיינדעלען און קוקט איף איהרע צע־לאָזטע לאָקען, דערנאָך הילט ער זי אַרום מיט איהרע אייגענע האָר אַזוי, אַז מען זעהט אַרויס נאָר איהרע אויגען און אַ גאַנץ קליינע טייל פון פּנים.

דוד׳ל : ווי שען דו זעהסט אויס אַזוי! אַ פיין איינהילטיכעל, אַזוי ליעב, קיהל און ווייך...

שיינדעלע : גיי! דו ריהר זיך נישט צו צו מיינע האָר : דו האָסט געוואָלט, כ׳זאָל זיי אָבשניידען... כ׳בעט דיך, צו איז טאקע דאָ עפּיס אַ דין, אַז מ׳טאָר נישט געהן אין די האָר?

דוד׳ל : זעהסט, ווי פּעסט דו ביזט ביי דיר, אַז מען מעג? דו ווייסט אפילו נישט, וואָס דער דין זאָגט וועגען דעם.

שיינדעלע : כּדי צו זיין זיכער, אַז מען מעג אַזעלכע זאַכען, ברויך איך נישט ערשט צו וויסען קיין דינים. ווען די מחותּנת׳טע האָט מיר נעכטען געזאָגט, אַז ס׳איז נישט יודיש צו האַלטען בלומען, האָב איך זיך גוט אויסגעלאַכט און ס׳איז מיר גאָרנישט איינ־געפאַלען צו פרעגען, אויב ס׳איז אַזאַ דין. יעדע שעה זאָך זעהט ביי מיר אויס, ווי עפּיס אַזעלכעס, וואָס ס׳איז אַ עבירה עס קאַליע צו מאַכען, און כ׳וועל קיינמאָל נישט גלויבען, אַז גאָט הייסט אַזעלכע זאַכען פערדאַרבען. אפילו ווען מען זאָל מיר ווייזען אַזאַ דין, וועל איך אויך נישט גלויבען.

דוד׳ל : און דאָך פרעגסט דו!

שיינדעלע : גלאַט כ׳וויל וויסען, פון וואַנען דאָס נעמט זיך, וואָס מענשען זאָגען. דו ווייסט דאָך מסתּמא, זאָג מיר עס. כ׳בין נייגעריג צו וויסען.

דוד׳ל : ס׳איז דאָ אַ דין, אַז מ׳טאָר נישט, אָבער דער דין נעמט זיך פון אַ נאַרישקייט : פונקט ווי היינט ביי אונז רעכענט זיך, אַלס פערשייט, ווען אַפרוי געהט צופיעל דעקאָלטירט, אַזוי האָט זיך אַמאָל אין עטליכע לענדער אין אַזיע גערעכענט אַלס פאַרשייט צו

גערן מיט אַ אויפגעדעקטען קאָפּ, און אַלע ווייבער פלעגען זיך דאָרט אַרומבינדען די קעפּ מיט טיכלעך.

שיינדעלע: אודאי אַזוי ווי זיי טהוען זיך נאָך היינט, אויף אַ סך ערטער פערהעגגען ס׳פּנים?

דוד׳ל: יאָ, און די דעמאָלדיגע יודישע ווייבער, אַלס דאָרטיגע איינוואוינער, האָבען אויך געהאַלטען פון דעם מנהג.

שיינדעלע: און דאָס איז ס׳גאַנצע? אָבער היינט דאָ אין איירופּע רעכענט זיך דאָך דאָס נישט פאַר פאַרשייט?

דוד׳ל: אונזערע רבנים ווילען אָבער דאָס נישט וויסען און האָבען פון די האָר געמאַכט אַ געזעץ.

שיינדעלע: נו און ווען אפילו אַ געזעץ, איז דאָך געגוג צו צודעקען פאַרוואָס נאָך אָבשניידען?

דוד׳ל: ס׳ווערט טאַקי אין ערגיץ נישט געברענגט, אַז מ׳דאַרף אָבשניידען. פערקעהרט: די גמרא ברענגט אַ מעשה, וואו ס׳ווערט דערציהלט, אַלס העלדישקייט פון אַ פרוי, וואָס האָט צוליעב דעם מאַן אָבגעשוירען די האָר.

שיינדעלע (ווענדעט זיך אום צו דוד׳לען): ס׳מוז זיין אַ שענע מעשה, פערצעהל (נעמט זיך צוריק צו דער פריזורע) פערצעהל.

דוד׳ל: ס׳איז געווען איינער אַ יוד, אַ זעהר אָנגעזעהענער מענש און אַ גרויסער גביר, כלבא שבוע...

שיינדעדע: דער פון די דריי, וואָס האָבען געוואָלט שפּייזען ירושלים בשעת דער בעלאַגערונג?

דוד׳ל: יאָ. האָט זיך זיין טאָכטער פערליעבט אין איינעם אַ פּראָסטען יונג, עקיבא, אַ פּאַסטוך ביי איהר פאָטער, און האָט מיט איהם חתונה געהאַט. דער פאָטער האָט, נאַטירליך, נישט געוואָלט בעשטעהן אויף אַזאַ שידוך און האָט זיי אַרויסגעיאָגט פון זיין הויז.

שיינדעלע: אַך! אינגאַנצען אַרויסגעיאָגט? זי אויך?

דוד׳ל: יאָ. זי האָט איהר מאַן זעהר ליעב געהאַט, נאָר זי האָט נישט געקאָנט דערליידען זיין אַרט לעבען און דענקען. זי איז געוועזען ערצויגען צווישען איידעלע מענשען און איז אודאי געוועזען געלערנט אויך, און ער איז געוועזען גראָב, רוי, האָט אפילו קיין עברי נישט געקאָנט. זי האָט איהם דעריבער צוגערעדט, ער זאָל אַוועק

פאָהרען לערנען, און כּדי צו האָבּען אויף הוֹצאות פאַר איהם, האָט זי זיך אָבּגעשיירען די האָר, וועלכע זענען זעהר שען געוועזען, און האָט זיי פערקויפט.

שיינדעלע: (וועגדט זיך אום מיט איבּעראַשונג) פערקויפט איהרע אייגענע האָר? אוי, האָט זי געמוזט איהם ליעבּען!

דוד׳ל: (בּויגט זיך נאָהנט צו צו איהר): און דו וואָלסט נישט אָבּגעשניטען די האָר צוליעבּ מיר?

שיינדעלע (קוקט איהם אין די אויגען מיט א גליקליכען שמייכעל): ניין, כ׳האָב דיך נישט ליעבּ...

(זיי נעמען זיך אַרום, און קיך הערען זיך טריט. זיי שפּרינגען אויף. דוד׳ל לויפט אין קיך).

דוד׳ל: (קומט צוריק) די כּלי־זמרים זענען שוין דאָ.

שיינדעלע: זיי זענען שוין דאָ, און איך בּין נאָך נישט גרייט (ענדיגט שנעל די פריזורע) דוד׳ל, גיב מיר אַרויס דעם העלען שלאָף־ראָק.

דוד׳ל: אין שלאָף־ראָק וועסט גאָר געהן אויף דער חתונה?

שיינדעלע: אין וואָס דען? אין קלייד קאָן מען זיך נישט ריהרען, און איך האָב ליעבּ צו העלפען בּעדיענען, נישט צו זיצען, ווי א מהותנת׳טע.

(זי ענדיגט די פריזורע. דוד׳ל דערלאַנגט איהר דעם שלאָף־ראָק. ס׳קומען אַריין לאה׳לע, גוטשיא, חנה׳לע און פיער מיידלעך).

גוטשיא: נו, שיינדעלע! בּיזט נאָך נישט גרייט?

מיידלעך: גוט נ׳אָבענד!

שיינדעלע: גוט נ׳אָבענד, גוט נ׳אָבענד. (איבּערוואַרפט זיך שנעל דעם שלאָף־ראָק) כ׳בּין שוין גרייט. די כּלי־זמרים קאָנען שוין אַריינגעהן... אָדער לאָזען זיי בּעסער שפּיעלען אין קיך, וועט גראָמער זיין.

(דוד׳ל רוקט אָב דעם טיש מיט שטוהלען אָן א זייט. שיינדעלע עפענט אויף בּיידע העלפטען טהיר פון קיך און טראָגט צו שטוהלען פאַר די כּלי־זמרים, וועלכע זעצען זיך אויס פונקט גיגען דער אָפענער טהיר).

גוטשיא: נו לאָמיר זיך אויסשטעלען, ווער וועט טאַנצען מיט וועמען?

לאה׳לע: איך וועל טאַנצען מיט חנה׳לען.

חנה׳לע: נאָר דו זאָלסט זײַן הער. (שטעלען זיך אויס)

גוטשיא: און איך טאַנץ מיט שיינדעלע׳ן. שיינדעלע! מיר וועלען צו-זאַמען טאַנצען. יאָ?

שיינדעלע (זינגענדיג פערגומען בײַ די כלי-זמרים): כ׳בעט אײַך איבער: נאָך איין רגע: כ׳קום באַלד אַהין.

גוטשיא (צו די מיידלעך): נו שטעלט אײַך אויס.

אַ מיידעל: וואָס וועט מען דען טאַנצען?

חנה׳לע: אַ לאַנסער. נעם דיר צו אַ פּאָר.

אַ מיידעל: אַז אַ לאַנסער, וועל איך ניט טאַנצען. כ׳האָב נאָך דאָס קיינמאָל ניט געטאַנצט.

2-טע מיידעל: איך טאַנץ יאָ אַ לאַנסער, אָבער נאָר אַלס דאַמע.

3-טע מיידעל: אַז אַזוי וועמיר צוזאַמען טאַנצען: איך טאַנץ אַלס הער. (שטעלען זיך אויס)

דוד׳ל (ווערט פאַרטיג מיט׳ן אויסקרומען און געהט צו שיינדעלע׳ן): גע דאָ אַהין. איך וועל שוין דאָ אַלץ מאַכען אין אָרדנונג.

לאה׳לע (צו שיינדעלען, וועלכע קומט צו): שטעל נאָר עפּיס אויס. דו וועסט דאָך פיהרען. (ווײַזט אויף צווײ מיידלעך) זײ טאַנצען ניט קיין לאַנסער.

שיינדעלע (צו די מיידלעך): איהר טאַנצט ניט קיין לאַנסער? (צו גו-טשיאַן) גוטשיא, דו טאַנצט דאָך גוט. טאַנצט דו מיט איינער פון זײ, און איך וועל אויך טאַנצען מיט איינער. (צו די מייד-לעך) איהר וועט זעהן, איהר וועט אײַך באַלד אויסלערנען. (שטעלען זיך אויס)

כלי-זמר: מ׳מוז אָנצינדען אַ לאָמפּ. ס׳איז שוין דונקעל, און מ׳זעהט ניט צו שפּיעלען.

שיינדעלע (צום מיידעל): ענטשולדיגט נאָר איין מינוט. (צינדט אָן אַ לאָמפּ) ס׳איז טאַקי שוין דונקעל. ס׳איז שוין נאַכט, און די דיענסט איז נאָך נישטאָ מיט׳ן קינד.

לאה׳לע: און וואָס האָסט דו מורא? ס׳וועט זיך דערקיהלען אויף אַזאַ היץ?

שיינדעלע (עפענט ס׳פענסטער און קוקט אַרויס): אָבער ס׳איז שוין מעהר, ווי צוויי שעה, צײַט זי איז מיט׳ן קינד אַוועקגעגאַנגען.

לאה׳לע: נו, וואָס איז? די לופט איז גוט, זיצט זי מיט׳ן אַביסעל לענגער.

שיינדעלע: ניין, כ׳בין אונרוהיג. כ׳איבּער בּעט אייך: איהר וועט אויף מיר וואַרטען איינינגע מינוט. כ׳וועל נאָר אַ לויף אַרויס געבּען, זעהן נאָך דער דיענסט.

דוד׳ל (האָט אַלעס בּיי די כּלי-זמרים ערלעדיגט): וואו ווּעסט דו איצט געהן, און אַלע זאָלען מוזען וואַרטען? זיי דאָ. איך וועל געהן. (אָבּ)

לאה׳לע: דו בּיזט אַ צו הייסע מוטער. אַ מעשה דאָ איז: ס׳קינד איז אַבּיסעל לענגער אין דרויסען. נו, קום שוין אַהער! מוזיק! הויבּט אָן.

כּלי-זמר: וואָס?

לאה׳לע: אַ לאַנסער.

(די מוזיק שפּיעלט, זיי טאַנצען. פּלוצלונג ווערט די מוזיק שטיל, די כּלי-זמרים שטעלען זיך ראַש אויף. און טהיר בּעוויזט זיך ר׳ העשעלע. די טענצערינס רוקען זיך שנעל אָב אין איין זייט אין אַ ווינקעל. שיינדעלע לויפט צו ר׳ העשעלען, וויל איהם אָננעמען פאַר דער האַנד און צו פיהרען צו אַ שטוהל. ר׳ העשעלע ווענדט זיך לייכט אָב און געהט אליין. די טענצערינס רוקען זיך דערווייל שטיל אַרויס. אויך די כּלי-זמרים פערשווינדען).

שיינדעלע: פאַרוואָס געהט דער שיועהר אַזוי גאָר אַליין? לאָז דער שוועהר לאָזען, איך וועל איהם צו פיהרען.

ר׳ העשעלע: ניין, ניין, כ׳וועל אַליין געהן... פיהר דו מיך נישט... (זעצט זיך אויף א שטוהל) דו האָסט שוין גענוג געפיהרט... שוין צופיעל, אַזש איבּערגעפיהרט. נאָר גענוג. מעהר וועט דאָס נישט זיין (העכער) דו הערסט? מעהר וועט דאָס נישט זיין! איך פיהר, און נישט דו! איך וועל אַזעלכעס נישט דערלאָזען — איך וועל נישט לאָזען, אַז אַ גאַנצע עדה יודען זאָל, חלילה, אַראָבּגעהן פון וועג איבּער מיינע קינדער! כ׳וועל דאָס נישט לאָזען!

שיינדעלע: אָבּער לאָז זיך דער שוועהר בּערוהיגען. כ׳ווייס, אַז די מחותּנת׳טע האָט אויף מיר אָנפערצעהלט גאַנצע מעשיות; אָבּער דער שוועהר דאַרף איהר נישט גלויבּען. כ׳האָבּ קיינעם קיין שלעכטס נישט געלערנט און איך אַליין טהו אויך נישט, חלילה, קיין שלעכטס. דער מחותּנת׳טע דאַכט זיך, אַז דאָס איז מי יודע וואָס,

אָבער ס׳איז נישט אַזוי. לאָז איהר דער שוועהר נישט גלויבען.

ר׳ העשעלע: כ׳זאָל נישט גלויבען? דו טהוסט נישט קיין שלעכטס? און די חברה, וואָס דו האָסט געמאַכט, איז גוט? און די ביכער, וואָס דו טײַלסט, זענען גוט?

שיינדעלע: כ׳זאָג דעם שוועהר אויף מײַן וואָרט, אַז דאָס אַלץ זענען נישט, חלילה, קײַן שלעכטע זאַכען. די חברה איז אַ יודישע און האָט דעם ציעל צוריק צוגעפינען אַ שטיקעל היים פאַר יודען, און די ביכער, וואָס מיר לייענען, זענען אויך יודישע און לערנען בלויז גוטע זאַכען. דער...

ר׳ העשעלע: (כאַפּט זיך אויף): וואָס? אַ יודישע חברה איז דאָס? אָפּ-צולייקענען משיח׳ן און זיך אײַנצורעדען, אַז מ׳וועט אַליין ברענגען די גאולה איז יודיש? און ספרים היצונים זענען יודיש? אוי לאזנים שכך שומעות! דו האָסט נאָך אַ העזה צו זאָגען, אַז די ביכער לערנען גוטע זאַכען? פון וואָס דען איז שרה׳לע קאַליע געוואָ-רען? די מוטער האָט זי אַזוי געלערנט? ביי מיר האָט זי צוגעזעהן אזעלכע דרכים?

שיינדעלע: וועגען שרה׳לען קאָן איך גאָרנישט ענטפערן, וואָרען כ׳ווייס נישט, וואָס די מחותנת׳טע האָט אויף איהר אויסגע-קלערט — נאָר דער שוועהר מעג מיר גלויבען, אַז שרה׳לע איז גאַנץ יודיש און הלואי...

ר׳ העשעלע: יודיש איז זי? אַ יודיש ווייבעל געהט אין אַזעלכע וועָ-גען און דו ביזט אויך יודיש? געהסט מיט די בלויזע האָר, ווי ביי די גוים? בנות ישראל שצנועות הן זענען זיך מתיר אַזאַ פריצות?

שיינדעלע: מילא. פון דעם ווייסט דאָך דער שוועהר שוין פון לאַנג: כ׳בין דאָך קיינמאָל נישט געגאַנגען אַנדערש, און דער שוועהר האָט גאָרנישט געזאָגט.

ר׳ העשעלע: וואָס? כ׳האָב גאָרנישט געזאָגט? כ׳בין בעשטאַנען, אַז מײַן קינד זאָל אַרויסגעהן פון יודישען דת? כ׳האָב גע-שוויגען, ווייל מ׳האָט מיך אָבגענאַרט! מ׳האָט מיר געזאָגט אַ ליגען, אַז דו ביזט בעסער געוואָרען און געהסט שוין יודיש!

שיינדעלע (איבעראַשט): וואָס? מ׳האָט דעם שוועהר געזאָגט, אַז כ׳האָב

אָנגעטהון אַ שפּײַטעל ?... כ׳שווער בײַ מײַן וואָרט, אַז איך האָב נישט געוואוסט דאַפֿין, און ס׳פּערדריסט מיך, וואָס מ׳האָט עס געטהון. איך וואָלט מיר קײנמאָל נישט ערלויבט דעם שוועהר אַ ליגען צו זאָגען. אָבער וואָס איז דען, אַז כ׳גײה אין די אײגענע האָר? טאָר מען דען נישט?

ר׳ העשעלע: נײן מ׳טאָר נישט! אונזער תּוֹרה זאָגט, אַז מ׳טאָר נישט! עוֹברת על דת יהדוּת רופט די גמרא אָן אַזעלכע!

שײַנדעלע: נו, יאָ, די גמרא — דעמאָלט איז עס טאַקע געוועזען אַ פּערברעכען. ס׳איז געוועזען פּערשײַט, ווײַל קײנער איז נישט געגאַנגען מיט אַ אויפגעדעקטען קאָפּ — אָבער הײַנט פאַרוואָס זאָל מען נישט מעגען? הײַנט געהען דאָך אַלע אַזוי!

ר׳ העשעלע: וואָס? וואָס האָסטו געזאָגט? (כאַפּט זיך פאר׳ן קאָפּ) וועה צו מײַן גראָהען קאָפּ! וואָס האָב איך דערלעבט אויף מײַנע אַלטע יאָהרען: מײַן קינד איז מגלה פנים בתּורה שלא כהלכה...

(ס׳קומט אַרײַן דוד׳ל מיט יוסעלע׳ן אויף דער האַנד. שײַנדעלע לויפט איהם אַ קעגען אַ דערשראָקענע).

שײַנדעלע: וואָס איז? וואָס טראָגסט דו איהם עפּיס? וואו איז די דינסט? (נעמט פון איהם ס׳קינד).

דוד׳ל: דאַכט זיך מיר, אַז ער איז עפּיס נישט געזונד; ער האָט אַ ביסעל היץ.

שײַנדעלע (טהוט צו די ליפּען צום קינד׳ס קעפּעל): ער גליהט דאָך אינגאַנצען! (צום קינד) יוסעשי, ס׳טהוט דיר עפּיס וועה? (צו דודל׳ן) ער קען דאָך גאָרנישט עפּענען די אײגעלעך! גײה נאָכ׳ן דאָקטאָר (זי געהט מיט׳ן קינד אין שלאָף־חדר) יוסעשי, כשר קינד־לעב...

דוד׳ל נאָכגעהענדיג אין שלאָף־חדר): כ׳האָב שוין געשיקט נאָכ׳ן די דינסט. (בײדע אָב).

ר׳ העשעלע וויל מיט געהן אין שלאָף־חדר, אָבער די פיס דינען איהם נישט. ער בלײַבט שטעהן אויף אַ אָרט, צוהאַלטענדיג זיך מיט אײן האַנד פאר׳ן טיש. ס׳קומט אַרײַן דער דאָקטאָר, פּערנויגט זיך טיעף פאר׳ן רב און געהט צו איהם צו. ר׳ העשעלע ווײַזט איהם מיט דער האַנד אויף דער שלאָף־שטוב און רעדט קוים אַרויס: „דרינען" דער דאָקטאָר געהט אַרײַן. דוד׳ל קומט אַרויס, געהט

שנעל אין קיך און לויפט באלד צוריק אין שלאָף־שטוב מיט א לעפעלע אין האנד. ר׳ העשעלע קאָן נישט מעהר שטעהן און זעצט זיך שווער אויף א שטוהל. ס׳קומט ארויס דער דאָקטאָר).

ר׳ העשעלע: נו?

דער דאָקטאָר: ער האָט אַ דיפטעריט אין העלזעל, אָבער ס׳שאַדט נישט: ס׳איז נאָך גאָר אין אָנפאַנג. (שרייט אַריין אין שלאָף־שטוב) ברענגט באַלד דעם סערום! איך קום שוין צוריק. (אָב)

ר׳ העשעלע (שאָקעלט שמערצליך מיט׳ן קאָפּ צו זיך): געשטראָפט... שוין געשטראָפט... תנוקות שלא חטאו ליידען נעבעך איבער זייער זינד...

(ס׳קומט אַריין שיינדעלע מיט אַ פערשריבענעם רעצעפט אין האַנד. זי נעמט פון קאַנאַפּע אַ טיכעל, הילט זיך שנעל איין און וויל אַרויסגעהן. זי דערהערט ר׳ העשעלע׳ס לעצטע ווערטער.)

שיינדעלע (זעהר אויפגערעגט): שווער! איך ווייס, אַז כ׳האָב נישט געזינדיגט און, אויב אפילו יאָ, גלויב איך, אַז גאָט איז אַ גוטער און וועט נישט שטראָפען מיין קינד איבער מיר, און אַז דער שווער זאָגט נישט אַזוי, אַז דער שווער גלויבט, דאָס גאָט קאָן שטראָפען אַזאַ אונשולדיג מלאכ׳ל איבער מיינע זינד — איז דער שווער אַ שלעכטער, און דעריבער שטעלט זיך איהם אויך גאָט פאָר אַלס שלעכטער. (ראַש אָב דורכ׳ן הינטערגרונד. ר׳ העשעלע כאַפּט זיך אויף).

פארהאַנג.

דריטער אַקט.

סצענע: אַ שלאָף־שטוב. אין הינטערגרונד אַ פענסטער מיט אַ אַראָבגעלאָזטער ראָלעט. לינקס אַ טהיר. מעבּלירונג: צוויי בעטען, אַ קאַנאַפּקע, אַ וואַש־טיש און אַ וויעגעל. צווישען די בעטען אַ קליין טישעל מיט אַ אויסגעלאָשען ליכט און עטליכע ביכלעך. איבער'ן וואַש־טיש, העננט אַ שפּיעגעל. אויפ'ן וואַש טיש, צווישען פלעשלעך מעדיצין, אַ בעקען מיט וואַסער, אַ וועק־זייגער און נאָך אַנדערע קלייניגקייטען — ברענט אַ לאָמפּ, איבערדעקט מיט אַ מילך־גלאָז שיין. צו דער זייט פון וויעגעל איז די גלאָז שיין איבערדעקט מיט אַ סערוועט, אַזוי, אַז ס'וויעגעל איז פערזונקען אין האַלבער דונקעלקייט. אין דער שטוב הערשט אַ אונאָרדנונג. אינ'ם וויעגעל ליעגט יוסעלע געפעהרליך קראַנק, אויף אַ בענקעל נעבען וויעגעל, מיט'ן רוקען צו דער טהיר זיצט שיינדעלע, דעם קאָפּ אַראָבגעהאָנגען און שלאָפט. ס'קומט אַריין מירעלע פערהילט אין אַ טיכעל.

מירעלע (נאָך פון דער טהיר): נו, וואָס הערט זיך? (קומט צו נעהנטער און דערזעהט שיינדעלע שלאָפט. שטיל צו זיך) שלאָפט... נעבעך... וויפיעל נעכט שוין נישט געשלאָפען... (געהט שטיל צו. גיט נישט גערן אַ קלאַפּ מיט'ן פיס. שיינדעלע כאַפּט זיך אויף מיט שרעק, בליקט אונרוהיג צום קינד) דו האָסט דיך דערשראָקען? (שיינדעלע גיט אַ לייכטען ציטער און דרעהט זיך ראַש אום צו מירעלען) וואָס שרעקסט דו זיך אַזוי, שיינדעלע?

שיינדעלע: כ'שלאָף שוין לאַנג? מ'ברויך אודאי שוין איינצוגעבען. אַזוי פערשלאָפען... (נעמט שנעל פון וואַש־טיש דעם זייגער, קוקט אויף איהם. בערוהיגט) אינגאַנצען ערשט צעהן מינוט, ווי כ'האָב איהם

אײַנגענגעבען. ס'האָט זיך מיר געדאַכט. אַז כ'שלאָף שוין שעה'ן...
די שוויגער איז שוין לאַנג דאָ?

מירעלע: נײַן, כ'בין ערשט געקומען. דער רעגען יאָגט אַזוי אין
פּנים, אַז ס'איז אוממעגליך צו גײן.

שיינדעלע: אַך... כ'האָב גאָר פֿערגעסען, די שוויגער קומט פֿון הײַ-
ליגען אָרט... איהר זאָלט האָבען אַלדאָס גוטס, געראָכט,

(גיבּט אַ ציטערן אין קול) דער אויבערשטער זאָל זיך דערבאַרעמען, ס'זאָל
שוין גענוג זײַן... (האַקט אָב מיט טרערען, זעצט זיך צוריק מיט אַ נידעריג גע-
בויגענעם קאָפּ).

מירעלע: אמן. (בייגט זיך נידריג איבער'ן וויעגעל, צום קינד מיט געוויין): דײַן
זיידע זאָל זיך דאָרט מיהען פֿאַר דיר. דו זאָלסט געהאָלפֿען
ווערען מיט אַ רפֿואה שלימה... ס'זאָלען דאָך שוין אָבגעטהון ווערען
פֿון דיר דײַנע יסורים, נעבעך... (נאָך אַ ווײַלע גלײַכט זי זיך אויס צו שייני-
דעלען) דער דאָקטאָר איז געוועזען?

שיינדעלע: נאָך נישט. דוד'ל איז נאָכ'ן געגאַנגען.

מירעלע: ווערסט מיך הערען? גײ לעהן זיך צו אַביסעל, איך וועל
דאָ זיצען. (שיינדעלע ריהרט זיך נישט) הער מיך, שיינדעלע.
(טהוט אויס ס'אײַנהיל-טיכעל און זעצט זיך אויף דער קאַנאַפּקע בײַ דער וויעג) גײ,
וועסט דיך אַ ביסעל איבערשלאָפֿען.

שיינדעלע (נישט ריהרענדיג זיך): ס'שלעפֿערט מיך נישט.

מירעלע: ס'שלעפֿערט דאָך דיך יאָ! גײ, שיינדעלע, דו האָסט דיך
שוין מעהר ווי אַ וואָך נישט אויסגעטהון.

שיינדעלע: ס'שלעפֿערט מיך נישט. כ'האָב מיך איבערשלאָפֿען דאָ
אויפ'ן בענקעל.

מירעלע: ווי לאַנג ביזטו געשלאָפֿען, אַ פּאָר מינוט... אַזאַ שלאָף
האָט אַ גרויסען טעם. מ'ווערט נאָך מעהר צובראָכען. אַז
דו וועסט, הלילה, אויך קראַנק ווערען, וועט שוין בעסער זײַן? גײ,
שיינדעלע, הער מיך. איך וועל דאָ זיצען. נו, זײַ נישט אײַנגעשפּאַרט.

שיינדעלע (מיט טרערען): כ'קען נישט אַוועקגעהן. (שאָקעלט לײַכט ס'וויגעל)

(מירעלע קוקט שטיל אויף שיינדעלען. זי וויל עטליכע מאָל עפּיס זאָגען,
האַלט זיך אָבער צוריק. פֿיהלט זיך אין פֿערלעגענהײַט, ענדליך בעשליסט
זי זיך).

מירעלע (נישט דרייסט): שיינדעלע, דו ווילסט אפשר... (שיינדעלע הייבט אויף דעם קאָפּ, קוקט אויף מירעלען. מירעלע ווערט צומישט, פּלאָנטערט זיך) כ'וויים... אַ גאַנצע וועלט זאָגט... אפשר טאַקי... (שיינדעלע לאָזט צו-ריק אַראָב דעם קאָפּ) אפשר וועט דאָס העלפען... (געוואָס דרייסטער) דו ווייסט, כ'האָב דיר קיינמאָל נישט געזאָגט קיין דעה. דו האָסט נישט געוואָלט אָבשעהרען, דוד'ל האָט אויך נישט געוואָלט, געזאָגט, אַז מען מעג, האָב איך מיך גאָרנישט אָנגערופען; כ'האָב נאָך געזעהן, אַז דו זאָלסט פון עלטער-שוועהר, פון טאַטען מיינעם, נישט האָבען קיין עגמת נפש. כ'האָב מיר גערעכענט: יונגע קינדער, כּאַלד זיי מאַכען קרענקונג? אפשר ווייכען זיי בעסער... אַז ס'איז אָבער אויס-געגאָסען געוואָרען אַזאַ גאָט'ס צאָרן... (וויינט) אַזאַ גאָלדען קינד, אַזאַ שעהן בלימעלע... געהט אוים ווי אַ ליכט... אַלע זאָגען... (האַנקערט זיך) דער זיידע זאָגט אויך, אַז מ'האָט עס פערזינדיגט (שיינדעלע גיט אַ ציטער) שיינדעלע, דו ביזט דאָך... (שיינדעלע גיט אַ הילכיגען שלוכץ, מירעלע האַקט אָב אין מיטען רעדען. קוקט מיטלײַדיג אויף שיינדעלען).

(אין טהיר בעוויזט זיך חוה'לע, מירעלע דערזעהט זי, געהט צו איהר אַהין און ביידע פערשווינדען. שיינדעלע זיצט אַ צייט שטיל. שטעהט דערנאָך אויף און געהט לאַנגזאַם איבער דער שטוב שטאַרק פערקלערט).

שיינדעלע (צו זיך): און אפשר טאַקע... אַזאַ טייער קינד... פער-זינדיגט... אייגענע האָר... (שטעלט זיך אָב, דריקט צו דעם קאָפּ צו דער קאַלטער וואַנד, כאַפּט זיך אויף) ס'איז נישט מעגליך! אַ ליגען! גאָט איז נישט אַזאַ שלעכטער... (נאָכדענקענד) ער שטראָפט נישט קיין קינד איבער זיין זינדיגער מוטער... (שטעלט זיך אָב. דריקט פעסט מיט ביידע העגד דעם קאָפּ) אוי, דער קאָפּ. (געהט איבער דער שטוב) זינדיגע מוטער... בין איך טאַקי אַ זינדיגע... אַ טעות געהאַט... און דוד'ל... (ס'קומט אַריין אסתר'ל, שיינדעלע לויפט צו און פאַלט אויף איהר אַרויף) זאָג מיר, כ'בין אַ זינדיגע? זאָג מיר, אסתר'ל, וואָרען דער קאָפּ ווערט מיר צושאָסען, כ'ווער משוגע!

אסתר'ל (דערשראָקען): וואָס רעדסט דו עפּים? שיינדעלע! בערוהיג דיך... דו אַ זינדיגע? מיט וואָס?

שיינדעלע: כ'בין אַ זינדיגע... מיין קינד'ס רוצח... איך האָב'ן פער-

וינדיגט... די אײגענע האָר... נאָך אַנדערע געמאַכט זינדיגען...
אסתר׳ל: אָבער וואָס רעדסט דו? דו זאָלסט אַזעלכעס זאָגען? דו,
וואָס ביזט שטענדיג געװעזען אַזוי פעסט און איבערצײַגט,
אַז מיר אַלע האָבען דיך מקנא געװעזען?
שײנדעלע: אַלע זאָגען... אַלע זאָגען, אַז איבער מײַנע זינד...
און אַז אַלע זאָגען, גלויבסט דו? דו פערשטעהסט נישט
אַלײן, וואָס מען מעג און וואָס מ׳טאָר נישט, נאָר דאַרפסט
ערשט פרעגען בײַ מענשען? פערשטעהסט נישט אַלײן, אַז גאָט פער-
לאַנגט נאָר פון מענש, דאָס ער זאָל זײַן גוט און ערליך און אַלע
איבריגע נאַרישע געזעצען האָבען נאָר מענשען אויסגעקלערט? נאָר
וואָס דאַרף איך דיר דאָס אַלץ צו זאָגען, דו ווײסט דאָך עס בעסער
פאַר מיר! איך האָב עס דאָך ערשט פון דיר געהערט! דאַרף איך
דיר דײַנע אײגענע ווערטער איבער׳חזר׳ן? (פיהרט צו שײנדעלען צו דער
קאַנאַפּע) און ווען אפילו מ׳טאָר עס טאַקע נישט, גלויבסט דו, אַז
דער אויבערשטער איז אַזוי אונגערעכט און שטראָפט פאַר אַזאַ קלײניג-
קײַט אַזוי שטרענג? און נאָך וועמען? אַ פּיצעל קינד, וואָס איז גאָר-
נישט שולדיג? איבערערעכען דיר אַלײן!
שײנדעלע (זעצט זיך שווער. לאָזט אַראָב די הענד אָנמעכטיג אויף די קניען): כ׳קאָן
מיר גאָרנישט איבערערעכענען... כ׳ווײס גאָרנישט... ער איז
דאָך, נעבעך, אַזוי קראַנק... (ווײנט)
מירעלע (קומט אַרײַן): שײנדעלע, דער טאַטעשי זאָגט, מ׳זאָל פאַר אַ
סגולה וועגען פערקויפען ס׳קינד. מ׳וואָלט עס אפשר גע-
טהון? חוה׳לע די קרעמערין האָט אַזאַ גליק צו קינדער... אַלט קינ-
דער האָט זי געהאַט און האָט זײ אַלע, קײן עין הרע, אַזוי גרינג
ערצויגען. מ׳וואָלט אפשר איהר פערקויפט? זי איז דרינען, חוה׳לע.
זאָל איך זי אַרײַנרופען?
שײנדעלע: וואָס ווע‍לען מיר העלפען אַזעלכע נאַרישקײַטען... אַ קאָ-
מעדיע מאַכען... אָפּנאַרען דעם רבונו של עולם...
מירעלע: אָבער ס׳קאָן דאָך נישט שאַדען? דער טאַטעשי זאָגט, אַז
ס׳איז אַ סגולה...
אסתר׳ל (שטיל): לאָז די מאַמעשי געהן לאָזען. זי האָט אַזוי אויך
געגנוג, צוואָס זאָל מען זי נאָך אויפרעגען מיט אַזעלכע

פּוסטע צערעמאָניעס? (מירעלע קלערט אַ ווײַלע און גײַט אונצופריעדען לאַנגזאַם צו דער טהיר).

שײַנדעלע (שטיל, ווי שעמעוודיג): און לאָז זי די שוויגער אַרײַנרופען.
(פערשטעלט זיך ס׳פּנים מיט בײדע הענד. אסתר׳ל קוקט אויף איהר פערוואונדערט).

מירעלע (צופריעדען): וואָס דען? ס׳איז דאָך אַ סגולה! אפשר וועט דער אויבערשטער העלפען...
(מירעלע פערשווינדט און קומט באַלד צוריק מיט חוה׳לען).

חוה׳לע: גוט נ׳אָבענד! (קומט נאָהענט צום וויעגעל) גוט נ׳אָבענד (שײַנדעלע קוקט מיט שטאַרע אויגען) נו, וואָס הערט זיך? (בויגט זיך אַראָב צום קינד) מיר דאַכט זיך, אַז ס׳איז גאָר נישקשה, ער עטהעמט אַזוי לײַכט. דער אויבערשטער וועט העלפען... (שײַנדעלע קוקט אויף איהר ווי גאָרנישט ווי־סענדיג. אַ דריקענדע פּויזע).

מירעלע (שטיל): נו, חוה׳לע, גיב איהר. (צו שײַנדעלען) וועסט נעמען פון איהר אַכצעהן גראָשען, הי, פּאַר... דער טאַטעשי האָט דאָס געהײסען פּאַר אַ סגולה.

חוה׳לע (גיט שײַנדעלען געלט): דו ווײסט דאָך, שײַנדעלע, אַז דאָס איז נאָר גלאַט אַזוי, פּאַר אַ סגולה וועגען... דו וועסט זעהן, ער וועט נאָך מיט׳ן אויבערשטענס הילף געזונד ווערען... בײַם הימעל איז אַלץ מעגליך... (שטילע פּויזע)

מירעלע (נישט דרײסט): נו זאָג, שײַנדעלע, אַז דו פערקויפסט...

שײַנדעלע (אויטאָמאַטיש) כ׳פערקויף אײַך מײַן קינד.

חוה׳לע (שטיל, נישט דרײסט): מען מוז זאָגען דעם נאָמען...

שײַנדעלע (ווי פריהער): מײַן קינד יוסעלע. (אסתר׳ל קאָן זיך נישט אײַנהאַלטען פון וויינען און גײַט שנעל אַרויס).

מירעלע: אַלטער יוסעלע...

שײַנדעלע: מײַן קינד אַלטער יוסעלע... (ברעכט אויס אין אַ שטאַרק געוויין).

מירעלע (צו חוה׳לען מיט געוויין): און פון הײַנט אָן איז ס׳קינד אין גאַנצען דײַן... אוי, רחמנות׳דיגער גאָט, דו זאָלסט פון איצט אָן זײַן מזל עפּים ענדערען צום גוטען, ס׳זאָלען דאָך שוין גענוג זײַן זײַנע יסורים, נעבעך...

חוה׳לע: אמן. איהר וועט זעהן, אַז ס׳וועט אם ירצה השם זײַן אַל־

דאָס גוטס און איהר װעט נאָך פון איהם נחת דערלעבען. ס׳איז גאָר
נישקשה. מ׳ברויך נישט ערגער, װי בײ...

שײנדעלע (אין געװײן): אײנציגװײס נעמט מען איהם צו בײ מיר... צו
ערשט אַ פרעמדען נאָמען איהם צו געגעבען, איצט שױן
פערקױפט...

חוה׳לע: אָבער װאָס זאָגסט דו, שײנדעלע! דו װײסט דאָך, אַז ס׳איז
נאָר גלאַט אַזױ פאַר... (שײנדעלע װײנט װאָס אַמאָל שטאַרקער).

מירעלע (שטיל צו חוה׳לען): לאָמיר געהן. זי װעט אונז נישט זעהן, װעט
זי זיך גיכער בערוהיגען! (זײ געהן בײדע צו דער טהיר).

חוה׳לע (װענדט זיך אום): דער אױבערשטער זאָל שיקען אַ רפואה שלימה
פון גן עדן... (חוה׳לע און מירעלע אָב)

שײנדעלע: אײנציגװײס נעמען זײ איהם צו בײ מיר... פערקױפט...
(כאַפּט זיך אױף און לױפט צו דער טהיר) נײן, כ׳פערקױף נישט
מײן קינד! כ׳װיל נישט, אַז מײן קינד זאָל הײסען... (שטעלט זיך אָב)
ס׳איז גלײכער אַזױ... חוה׳לע איז אַ ערליכע יודענע... איך בין אַ זינ-
דיגע (געהט איבער דער שטוב) אַלע זאָגען... איבער מײנע זינד... (פאַלט
אַנידער אױף די קניען, נעמט אַרום ס׳װיגעל מיט בײדע הענד) נײן, דו װעסט
נישט לײדען איבער מײנע זינד... כ׳װעל אַלץ טהון, אום דו, מײן
האַרץ, זאָלסט לעבען; אַלץ, אַלץ װעל איך טהון, ס׳לעבען װעל איך
אַװעקגעבען, אַבי נאָר דו זאָלסט מיר געזונד זײן...

זי גראָבט אײן איהר קאָפּ אין די קישענס פון װיגעל. מ׳הערט איהר פער-
שטיקט געװײן. ס׳קומט אַרײן ר׳ העשעלע. שײנדעלע לױפט צו איהם צו).

שײנדעלע: הײליגער שװעהר! לאָזט מיר געהן מײן אײנציג שװעל-
בעלע! ערבאַרעמט אײך! ער איז דאָך גאָרנישט שולדיג!
פאַרװאָס האָט איהר איהם געשטראָפט?

ר׳ העשעלע: איך האָב׳ן געשטראָפט?!

שײנדעלע: יאָ, איהר. ס׳קינד איז געװעזען געזונד און פריש און אַזױ
װי כ׳האָב נאָר אײך אַ קעגען גערעדט, איז ער באַלד
קראַנק געװאָרען. אָבער װאָס איז ער שולדיג? שטראָפט מיך, איך
האָב געזינדיגט, און לאָזט מיר געהן מײן קינד, האָט רחמנות אױף
מײן אײנציג קינד!

ר׳ העשעלע (קוקט אױף איהר מיט רחמנות, װײך): דו האָסט אַ טעות, שײנ-

רעלע, איך שטראָף נישט. נאָר גאָט, ברוך הוא, מעג שטראָפען, נישט אַ מענש. צו גאָט, ברוך הוא, בעט. (מיט אַ ציטערן אין קול) ער איז אַ אל רחום וחנון און וועט שיקען די הילף דורך זיין מלאך... (געהט צום וויגעל און שעפּטשעט עפּיס שטיל איבער'ן קינד).

שיינדעלע (שטעהט הינטער איהם): בעט, שוועהר, בעט פאַר איהם... איך בין נישט ווערט, כ'בין אַ זינדיגע... בעט איהר פאַר איהם... איהר זענט אַ צדיק, אייער תפלה וועט מען צו הערען... בעט פאַר מיין קינד... ער איז דאָך אַזוי קראַנק... (וויינט)

ר' העשעלע (ווענדט זיך אום צו איהר): פאַר'ן כסא הכבוד איז בלויז רחמים און יעדענס תפלה ווערט צוגענומען. אפילו ווער ס'זינדיגט, אז ער האָט נאָר באמת חרטה, איז מען איהם מוחל און זיין בקשה ווערט צוגעהערט. דו ביזט נישט קיין זינדיגע, דו האָסט גוטע יודישע מרות. דו האָסט נאָר אַ ביסעל געבלאָנדזשעט און איצט קומסט דו צוריק מיט אַ לב נשבר, פול מיט חרטה (שיינדעלע פערשטעלט זיך ס'פּנים און וויינט שטיל) בעט, דער איבערשטער מיט זיינע גרויסע חסדים וועט דיר העלפען... יוחנן! (יוהנן קומט אריין) פיהר מיך אין שוהל אריין... און וועסט זאָגען אַלע מלמדים, לאָזען זיי קומען מיט זייערע תלמידים... תהלים זאָגען... (געהענדיג) שערי דמעות לא ננעלו... דער הימעל וועט זיך דערבאַרמען... (אָב)

(שיינדעלע שטעהט אַ ווייַלע פערדעקט ס'פּנים און וויינט; דערנאָך געהט זי מיט פעסטע טריט צום וואַש-טיש, נעמט אַ שער'ל און וויל זיך אָבשעהרען די האָר. זי גיט אַ בליק אין שפּיגעל און די הענד פאַלען איהר אָהנמעכטיג אַראָב. זי שטעהט אַ ווייַלע, ווי קעמפּפענדיג מיט זיך. זי נעמט אָן אַ פעסטען בעשלוס און הויבט אויף די האַנד מיט'ן שער'ל צום קאָפּ. די האַנד ציטערט איהר אָבער און ס'שעהר'ל פאַלט אַראָב אויפ'ן וואַש טיש-מיט אַ רעש. זי בלייבט אַ ווייַלע ווי דערשראָקען).

שיינדעלע: כ'קאָן נישט... ס'האַרץ קלאַפּט מיר, ווי כ'וואָלט עמיצען געהרג'עט... (לויפט צו און פאַלט אַרויף אויפ'ן וויגעל מיט אַ געוויין) זאַי נישט בייז, קינד לעב, זאַי נישט בייז אויף דיין שלעכטער מאַמע... כ'קאָן נישט... (הייבט אויף דעם קאָפּ, ווי אויפקומענדיג פלוצלונג ווי פון אַ חלום) וואָס ס'אַראַ נאַרישקייטען! כ'טאָר נישט טראָגען די האָר, וואָס גאָט האָט מיר געגעבען?... (זי בלייבט שטעהן אויף די קניען שטאַרק פערטראַכט.

(ס'קומט אַריין אסתר'ל און, דערזעהענדיג ווי שיינדעלע זיצט, בלייבט זי ערשטוינט געהט צו און נעהמט שיינדלען פאַר דער האַנד).

אסתר'ל: שיינדעלע! ווי אַזוי זיצט דו? דו ביזט דאָך עפּיס גאָר אוים מענש? (שיינדעלע הויבט זיך שווער אויף און זעצט זיך אויף אַ שטוהל) וואָס טהוט זיך דאָס מיט דיר? דו ביזט דאָך שטענדיג אַזוי שטאַנדהאַפט געוועזען! דערמאָן דיך נאָר, ווען דו ביזט, נישט היינט געדאַכט, קראַנק געוועזען. דו ביזט דעמאָלט געוועזען געפעהרליך, אַלע זעמיר אַרומגעגאַנגען אָהן קעפּ, און דו האָסט געלאַכט און נאָך אונז צוגעגעבען מוטה. און היינט פאַלסט דאָך עפּיס גאָר איבער די הענד! שעהם דיך! ס'פּאַסט גאָרנישט אויף דיר.

שיינדעלע: און וואָס זאָל איך טהון? כ'קאָן מיך נישט פאַסען... אַזאַ טייער קינד... ס'מוטשעט מיך אַלץ דער געדאַנק, אַז איך בין אַלץ שולדיג...

אסתר'ל: אָבער וואָס טהוט זיך מיט דיר? דו האַלסט דיך ווייטער ביי די נאַרישקייטען?

שיינדעלע: כ'וויים אַליין, אַז ס'איז נאַריש, כ'פערשטעה גאַנץ גוט, אַז ס'לוינט גאָרנישט צו קלערען וועגען אַזעלכע דומע זאַכען, און דאָך טרעט מיר דער געדאַנק נישט אָב אויף קיין רגע... (איראָניש) כ'האָב געוואָלט זיין אַ ביישפּיעל פאַר אַלע, געלאַכט פון דיר, פאַנאַטישע, פערשטעלטע דיך גערופען... און איצט בין איך זעלבסט גרייט... (פויזע) אסתר'ל, בעהאַלט ס'שערעל... ס'ליעגט דאָרט אויפ'ן וואַש-טיש.

אסתר'ל: וואָס שאַדט דיר, אַז ס'ליעגט דאָ?

שיינדעלע: ניין, כ'וויל נישט, ס'זאָל דאָ ליעגען (נעמט ס'שערל און גיט עם אסתר'לען) בעהאַלט עס ערגיץ דרינען. (אסתר'ל געהט צו דער טהיר) אסתר'ל, שיק עמיצען אַריבער צו קלמן שענקער: ס'איז שוין באַלד נישטאָ קיין אייז.

אסתר'ל: גוט, כ'וועל אַליין אַריבערגעהן. (אָב)

(שיינדעלע זעצט זיך אַנידער נעבען וויעגעל, נאָך אַ ווײַלע קומט אַריין דוד'ל).

דוד'ל: נו, וואָס הערט זיך?

שיינדעלע: וואו האָסט דו דעם דאָקטאָר?

דוד'ל: ער וועט באַלד אַריינקומען. ער וועט נאָר אָבקומען אַ פּאַציענט

און וואָס הערט זיך? ער האָט זיך גאָרנישט איבערוועקט?

שיינדעלע: ניין. (פויזע, שיינדעלע שטעלט זיך אויף) מ'דאַרף שוין צולעגען א פרישע טיכעל. (דוד'ל געהט צום בעקען וואַסער, וואָס אויפ'ן וואַש-טיש) וואַרט, כ'וועל אַרויפברענגען פון קעלער. דאָס וואַסער איז שוין וואַרעם. (געהט אַרויס. טרעפט זיך אין טיר מיט מירעלען).

מירעלע: וואו געהסט דו אַזוי בלייז?

שיינדעלע: אין ערגיץ, נאָר אין קעלער. (אָב)

מירעלע: דער דאָקטאָר איז געוועזען?

דוד'ל: נאָך נישט. ער וועט באַלד קומען.

(מירעלע געהט צום וויעגעל, קוקט צום קינד, שאָקעלט מיט'ן קאָפּ און וויינט, געהט ענטשלאָסען צו דוד'לען).

מירעלע: דוד'ל! כ'געה אין שוהל איינו'ייסען... ס'קינד ברויך גרויס רחמים... (דוד'ל געהט צום פענסטער מיט'ן רוקען צום צושויער און ווישט זיך די אויגען) און דו שמועס דאָ מיט שיינדעלע'ן... איך קאָן נישט... זי האָט אָהן מיר אויך געענוג, וואָס זאָל איך איהר נאָך צו לעגען... מיינע ווערטער מאַכען איהר קרענקונג, כ'בין פאָרט נאָר אַ שוויגער. דו, אַ מאַן, קאָנסט גיכער... גיב איהר צו פערשטעהן,.. אַ גאַנצע וועלט איז דאָך נישט משוגע... אַלע זאָגען, אַז מ'ברויך עס צו טהון... אפשר וועט דער אויבערשטער העלפען... אין דעם זכות. (אָב מיט א געוויין)

ס'קומט אַריין שיינדעלע מיט אַ טעלער וואַסער אין דער האַנד. נעמט א טיכעל, טונקט איין און דרעגגט עס אויס).

שיינדעלע: דוד'ל! (ער הערט נישט, העכער) דוד'ל! (ער דרעהט זיך אום) קום אַהער, וועסט איהם אונטערהאַלטען ס'קעפעל.

דוד'ל (געהט צו): שיינדעלע... שיינדעלע... די מאַמעשי זאָגט, אַז דו דאַרפסט... (צווויינט זיך)

שיינדעלע (קוקט אויף איהם מיט אַ שטילען פאָרוואורף): דו אויך? דו זאָגסט אויך, אַז איבער מיר? האָסט דו דען נישט אַליין געזאָגט, אַז מען מעג?

דוד'ל: כ'ווייס נישט... זיי נישט בייז, שיינדעלע. כ'ווייס נישט, וואָס כ'רעד... כ'ווייס שוין אַליין נישט, וואָס מען מעג און וואָס נישט, כ'ווייס שוין גאָרנישט... (ער נעמט זי אַרום. זי לענט אי־

קאָפּ אויף זײַן ברוסט. ווייִנען ביידע שטיל)

שיינדעלע (כאַפּט זיך אויף): מען מוז צו לעגען ס'טיכעל. (געהט צום וויע־געל אונרוהיג) וועה נאַר, ס'קינד איז דאָך עפּיס אַזוי בלאַס! (לעגט צו די העגד צום קינד'ס קעפּעל) ער האָט גאַר אַ קאַלט קעפּעל! (בע־טאַפּט שנעל דאָס קינד מיט ציטערענדע העגד. מיט שרעק) ער איז דאָך אינגאַנ־צען קאַלט!... (דוד'ל לויפט צו) יוסעלע! יוסעלע! יוסעלע!...

שיינדעלע: יוסעלע! מיין טרייסט! (ס'קומט אַריין דער ערשטער ח"ק מאַן, געהט ראַש צום וויעגעל, גיט אַ קוק אויפ'ן קינד און שרייט צו דער טהיר: אַ ליכט!) מיין כשר קינד! יוסעלע!

ס'קומט אַריין דער צווייטער ח"ק מאַן מיט אַ ברענענדיג ליכט אין האַנד. ס'קומט אויך אַריין צו לויפען מירעלע, זי בלייבט שטעהן ביי דער טהיר, ברעכט זיך די העגד און וויינט הויך, די ח"ק לייט רוקען אָב אָן אַ זייט דוד'לען און שיינ־דעלען, וועלכע שטעהען ווי צומישט, שטעלען זיך ביי'ם וויעגעל און זאָגען: אשרי תמימי דרך)...

דוד'ל (לויפט איבער דער שטוב, ברעכט זיך די העגד): רבונו של עולם... דערבאַרעם דיך... רבונו של עולם, רבונו של עולם...

(שיינדעלע גיט זיך אַ כאַפּ, ווי פון שלאָף, לויפט צום וויעגעל)

אַ ח"ק מאַן (פערשטעלט איהר דעם וועג): מ'טאָר איצט נישט צו געהן...

שיינדעלע (שטופּט איהם אָב): אַוועק! מיין קינד... לאָזט מיך צו!...

מירעלע (לויפט צו, באַפּט אַרום שיינדעלען און פיהרט זי מיט געוואַלד אַוועק, מיט געוויין): שיינדעלע... מ'טאָר דאָך נישט... קינד לעבען... מען מוז צו נעמען באהבה... אַזוי איז זיין ליעבען נאָמען'ס ווילען...

שיינדעלע: ניין, ניין, ס'איז מיין קינד! מיין! לאָזט מיך! מיין איז עס!...

(ס'קומט אַריין דער דאָקטאָר, ער בלייבט אַ וויילע שטעהן אין טהיר איבער־ראַשט. דערנאָך געהט ער ראַש צו, רוקט אָב די ח"ק לייט, לעגט און בויגט זיך נידריג איבער'ן קינד. שיינדעלע בעמערקט נישט דאָס אַלץ און פאַרפּעסט זיך צו בעפרייען פון מירעלען).

דוד'ל (לויפט צו צום דאָקטאָר): ראַטעוועט מיר מיין קינד... ראַטעוועט איהם...

דאָקטאָר (שטעלט זיך אויף מיט אַ פרעהליך פּנים): נו, דאַנקען גאָט! (שיינדעלע גיט זיך אַ ריס אַרויס פון מירעלעס האַנד און לויפט ראַש אַרויס, נישט הערענדיג דעם דאָקטאָר'ס ווערטער) ער האָט גליקליך אויסגעהאַלטען דעם

קריזים. (צו די ח"ק לייט) געהט אייך אײַער וועג, ס'קינד איז אונזער.
(דוד'ל בלײַבט שטעהן, ווי אין חלום. מירעלע לויפט צו צום דאָקטאָר)

מירעלע: האָס?... טאַקע?... גלויבט דער... (דער פרייער-געוויין דערשטיקט איהרע ווערטער).

(דוד'ל קומט צו זיך, לויפט צו, דריקט דעם דאָקטאָרס האַנד, לויפט צום וויעגעל, קוקט צום קינד און דריקט ווידער דעם דאָקטאָר די האַנד. ער לאַכט און וויינט צוזאַמען און קאָן קיין וואָרט נישט אויסרעדען).

דאָקטאָר: נו, נו, פּאַסט אייך אַ ביסעל... פּאַסט אייך דאָך! מען מוז איצט טהון צו דער זאַך. (נעמט אַרויס אַ נאָטיץ-ביכעל) מען מוז זעהן דעם פּולס צו הויבען. די היץ איז מיט איינמאָל אָבגעפּאַלען. (שרייבט שנעל)

מירעלע (וויל אַרויסלויפען, נאָר האַלט זיך צוריק. צו אַ ח"ק מאַן) ל'קאָן נישט אַוועקגעהן איצט. לויפט איהר אַריין, זאָגט דעם טאַטעשי, אַז ס'איז, ברוך השם, אַלדאָס גוטס. זאָגט דרינגען אַלע, אַז דער אויבערשטער האָט געהאָלפען... (I ח"ק מאַן אָב) און וואו איז ערגיץ שיינדעלע?

דאָקטאָר (ענדיגט ס'שרייבען, צו דוד'לן) דאָס מוז... נאָר איהר זענט צופיעל אויפגערעגט. (צום II ח"ק מאַן) לויפט איהר מיט דעם אין אַפּטייק. נאָר שנעל. מען מוז דאָס באַלד האָבען. (II ח"ק מאַן אָב)

מירעלע: אָבער וואו איז ערגיץ שיינדעלע געלאָפען?

דוד'ל: זי איז דען נישטאָ? (קוקט זיך אַרום אונרוהיג און מאַכט אַ בעוועגונג צוגעהן זי זוכען)

(ס'קומט אַריין צו לויפען שיינדעלע. די האָר אָבגעשוירען און צופלאָשעט. אין דער האַנד האַלט זי די נאָר וואָס אָבגעשוירענע צוויי לאַנגע דיקע צעפּ. דוד'ל און מירעלע בעמערקען דאָס נישט און לויפען איהר אַקעגען)

דוד'ל און מירעלע (אָבגעהאַקטע ווערטער): אונזער קינד... אַלדאָס גוטס... געלויבט דער אויבערשטער... וועט געזונד זיין... אַלדאָס גוטס...

שיינדעלע (שטופּט זיי אָב): אַוועק! ל'בין שוין נישט קיין זינדיגע! מיין קינד! מיין קינד! (פאַלט אַרויף אויפ'ן וויעגעל) נשמה מיינע, דו וועסט נישט שטאַרבען... דיין מאַמע האָט תשובה געטהון... יוסעלע!...

דוד׳ל און מירעלע: אָבער שיינדעלע... ס׳איז דאָך אַלדאָס גוט׳ס, ברוך השם... דער אויבערשטער האָט שוין...

שיינדעלע (הערט גאָרניִשט. שטעלט זיך ראַש אויף, שטרעקט אויס אין דער הויך די האַנד מיט די צעפּ האָר): גאָט! האָסט געוואָלט מיינע האָר— אָט האָסט דו זיי און גיב מיר צוריק מיין יוסעלען! מיין קינד גיב מיר צוריק! (האַרצרייסענד) מיין קינד!...

זי פאַלט אין אָהנמאַכט. אַלע לויפען צו.

(פאָרהאַנג).

נאָרדוי׳ס מַעֲשֶׂה׳לִיךְ:

די דאָזינגע מעשה׳ליך זענען פֿאַר קינדער אוּן פֿאַר גרויסע. יאָס קינד וועלען פֿעראינטערעסירען די קאָמישע האַנדלונגען, די ריהרענדיגע סצענען, וואָס ברענגען אַזוי צום לאַכען. שוין באַלד אין אָנהויב פֿון דער „מעשה מיט קעץ, וואָס האָבען קיין מאַז נישט געוואָלט חאַפּען“, ווילט זיך לאַכען. אָט ווי עס ווערט געשילדערט: „זי (די גרויסע קאַץ) איז געווען די מאַמע פֿון פֿינף רייצענדע קעצליך, אַ שוואַרצע, וואָס האָט געהייסען מיעזע, אַ ווייסע, וואָס האָט געהייסען ליעזע, איינע האַלב שוואַרץ, האַלב ווייס, וואָס האָט געהייסען פּור, איינע מיט ברוינע און גרויע פֿלעקען, וואָס האָט געהייסען מור, און איינע מיט שוואַרצע און גרויע פּאַסען, וואָס האָט געהייסען הינץ. פּור און מור און הינץ זענען געווען קאָטערס, ליעזע און מיעזע — קעצליך. אַלע צוזאַמען, ברידער און שוועסטער, זענען נאָך געווען הדר-קינדער. זיי האָבען שוין געקענט ברומען און בורטשען, יאָמערן און מיאַוקען, קלעטערן און מיט די נעגעל קראַצען, זיך דאָס פֿעל ריינינגען און מיט אַ בענעצטער לאַפּע דאָס געזיכט וואַשען. איצט האָט זייער טוטער אָנגעהויבען זיי מיט דער העכערער וויסענשאַפֿט בעקאַנט צו מאַכען. דאָס הייסט, זי האָט זיי געלערנט חאַפּען מייז. דאָס איז גאָר נישט לייכט געוועזן“... א. א. וו.

פֿאַר דעם דערוואַקסענעם מענשען ווידער ליעגט אין די דאָזינגע מעשה׳ליך בעהאַלטען אַ טיעפֿער געדאַנק, אַ שאַרפֿזיניגע שטעל, אַנ׳אַלעגאָרישע כּוונה, און נישט-ווילענדיג וועט ער נאָכדעם זיך פֿערטראַכטען וועגען וועלט און לעבען, וועגען מענש און דעם אַרומיגען. און פֿאַר אונז יודען האָבען אָט די מעשה׳ליך גאָר אַ בעזונדער חן: זיי האָט געשריבען דער ליעבער ווייסער נאָרדוי, יענער שענער מעכטיגער איוראָפּעאישער יוד, וועלכער איז אונז אַזוי טייער און נאָהענט...

פּרייז 50 קאָפּ׳.

Э. ГИТЛИНА, Варшава, Налевки Ивановскій Базаръ